

2 ER

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ Γ. ΖΕΡΛΕΝΤΗ

Handwritten signature

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΒΗΧΑΣ
ΕΘΟΥΣ ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

Α΄.

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΣΑΦ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΧΙΑΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Β΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΧΙΩ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΚΗ΄ ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1917

ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ
ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΣΑΦ ΤΟΥ ΑΠΟ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΩΝ
ΠΕΡΙ
ΤΩΝ ΕΝ ΑΕΙΩΣΕΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΧΙΩΝ

Ἐν μελέτῃ μου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἱεραρχικὴ τάξις τῶν ἐν ταῖς νήσοις ἐκκλησιῶν (1)» σημειοῦμαι περὶ τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Χίων ἀξιώματος τοῦ δικαίου τάδε: «Ὁ Ἱερώνυμος Ἰουστινιανὸς σημειοῦται ὅτι ὁ ἐπίτροπος τοῦ πατριάρχου ἐν Χίῳ ἐκαλεῖτο δικαῖος, ἐτέλει δὲ ὑπὸ τῷ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχῃ ἐκλεγόμενος μὲν ὑπὸ τῶν δοκίμων Χίων, ἐπικυρουμένης δὲ τῆς ἐκλογῆς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ταῦτα δὲ σημειοῦται καὶ Ἀλέξανδρος Βλαστός· ἀλλὰ τὸ τοῦ δικαίου ὄνομα ὡς ἐπιτρόπου τοῦ πατριάρχου ἐν Χίῳ ἦν ἀγνωστον τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκαλεῖτο δὲ οὕτω εἴτε ὑπὸ τῶν Χίων, εἴτε ὑπὸ τῶν κρατούντων τῆς νήσου Ἰουστινιανῶν». Ταῦτα ἔγραψα, διότι οὐδαμῶς ἐν τοῖς γνωστοῖς μοι γράμμασι τῆς ἐκκλησίας τῶν Χίων εὔρον τὸ τοῦ δικαίου ὄνομα ὡς προϊσταμένου τῆς χιακῆς ἐκκλησίας· ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι ἀληθῆ, διότι ὄντως ἐκαλεῖτο δικαῖος ὁ προϊστάμενος τῆς Χίων ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν κρατούντων τῶν Χίων κακοπραγμόνων Ἰουστινιανῶν τοῦτο γίγνεται δῆλον ἐκ γράμματος τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάσαφ τοῦ ἀπὸ ἱερομονάχων τοῦ ἐπικαλουμένου Κόκκα, πατριαρχήσαντος πιθανῶς ἔτεσι 1464-1466, κειμένου δὲ ἐν ἀντιγράφῳ ἐφθαρμένῳ καὶ ἀτελεῖ ἐν χειρογράφῳ τεύχει τῆς ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ βιβλιοθήκης τοῦ μοναστηρίου ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὑπ' ἀριθμ. υμζ' τὸ χειρόγραφον τοῦτο τεύχος περιεγράφη ἀτελῶς (2), δι' ὃ παρελείφθη

(1) Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν νήσων τῆς ἀνατολικῆς μεσογείου θαλάσσης. (ἐν Ἐρμούπολει, 1913, εἰς 8ον), τόμ. Α', τεύχει α', σελ. 32-33.

(2) Ἰωάννου Σακκελιῶνος Πατριαρχικὴ βιβλιοθήκη, (ἐν Ἀθήναις, αὐτῇ, εἰς 4ον), σελ. 201-202.

ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ τεύχους ἐκτὸς ἄλλων καὶ τὸ εἰρημένον γράμμα τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ κείμενον ἐν ἀρχῇ τοῦ χειρογράφου. Ἐκ τοῦ γράμματος τούτου μανθάνομεν ὅτι πολλὰ ἔκτροπα καὶ παράخورδα ἐγένοντο μεταξὺ τῶν ἐν ἀξιώσει τῆς χιακῆς ἐκκλησίας· δι' ὃ τῇ αἰτήσει τῶν Χίων ὁ εἰρημένος πατριάρχης Ἰωάσαφ διὰ συνοδικοῦ τόμου ὤρισε τὴν ἐκλογὴν τοῦ τε δικαίου καὶ τῶν ἄλλων ἐν ἀξιώσει τῆς χιακῆς ἐκκλησίας «ψηφίζεσθαι καὶ γίνεσθαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ παλαιὰν συνήθειαν τοῦ τόπου» ἐπιкуруμένης τῆς ἐκλογῆς καὶ ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ δημοσιευόμενον κατωτέρω γράμμα τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ ἀντεγράφη ἐκ τοῦ εἰρημένου νομικοῦ χειρογράφου τεύχους τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ μοναστηρίου ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου Νικήτα Χαδιαρᾶ, πρῶτην σχολάρχου ἐν Πάτμῳ, ἐπεμφέ μοι δ' ἀντίγραφον αὐτοῦ ὃ ἐμοὶ ἀγαπητὸς Δημοσθένης Χαδιαρᾶς ἐν τῇ ἀντιγραφῇ παρελείφθη τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως τοῦ γράμματος καὶ τὸ ἔτος τῆς τότε ἰνδικτιῶνος· ἀλλ' ὅμως εἶναι φανερόν ὅτι τοῦτο ἀνήκει τῷ πατριάρχῃ Ἰωάσαφ τῷ ἀπὸ ἱερομονάχων πατριαρχήσαντι ἔτεσι 1464-1466, ὅτε ἐτι ἐσχόλαζεν ἱεράρχου ἢ μητρόπολις Χίων, προΐστατο δὲ ταύτης δικαῖος.

(Ἐκ τοῦ ὑπ' ἄριθμ. υμζ' χειρογράφου τεύχους τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ μοναστηρίου ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου).

† Ἰωάσαφ ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης. †

† Σοφοῦ τινος ἠκούσαμεν λέγοντος <τὰς> ἀναφουμένας στάσεις καὶ διχονοίας ὡς <τὰ πο>λλὰ <ἡγεμο>νεῖα καὶ ἐξουσία ἀνδρὲς σοφωτάτου <καὶ> κραται<στάτου διαλύεσθαι> καὶ κατακοιμίζεσθαι, ἐνθεν δῆλα δὴ ἐλέγχον<τος>, ἐνθεν καὶ ἐπιτιμῶντος, ἄλλοθεν δ' αὐ σωφρονίζοντος <καὶ νουθετοῦντος>· ἐπὶ δ' ὁ τοιοῦτος τὴν τῆς πολιτείας σύγχυσιν διαλύσῃ, <τὴν ἐν> Χριστῷ ἀγάπην καὶ εἰρηναίαν κατάστασιν <ἀπεργάζεται. Εἰ δὲ> ἐξουσία καὶ λογιότης ἀνδρὲς σοφοῦ πολιτείαν ὄλην εἰρηνεύειν οἶδε καὶ τοσοῦτον ἰσχύει, πολλῷ μᾶλλον ἂν ἰσχύσειεν εἰς νομοθεσίαν καὶ ὅρους εἰ τις τ<ύχ>οι ἄριστος, οἷά

<περ> τείχος ἄρρηκτον <ἐπὶ βάσεων ἀσφαλῶν οἱ>κοδομούμενον. Ἐπεὶ οὖν καὶ <ἐν> τῇ περιφήμῳ ταύτῃ πόλει Χίου <ἐναγχος> συμβαίνει τοὺς εὕρισκομένους ἐκεῖσε ἱερεῖς καὶ κληρικοὺς ἀναξίως προσπηδᾶν καὶ ἀνάγεσθαι εἰς <βαθμοὺς> ὀφφικίων καὶ προεδρ(ί)ας τῶν τοῦ κλήρου <αὐτοβοῦ>λως, εὐχομένους τάξει καὶ καιρῷ προβαί(ν)ειν τε καὶ ἀξιουῶσθαι τῶν βαθμῶν τούτων, <τόν>τε ἐκκλησιαστικὸν νόμον παρατρέχοντας γίγνεσθαι <αἰτίους στάσεων> συγχύσεως <καὶ διχονοιῶν> τῇ πόλει <τῶν Χίων>. Διὰ τοῦτο ἡ<μετ>ριότης ἡμῶν δι' ἀναφορὰς ἀξιοπίστου ταῦτα πάντα μαθοῦσα καὶ τὴν τοιαύτην ἀδικίαν ἐκφράξαι <καὶ διορ>θώσασθαι ἀπαιτήθεισα, δεῖν ἔγνω τὸν παρόντα ποιῆσαι καὶ ἐκδοῦναι τόμον συνοδικῶς. Καὶ δὴ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀποφαινόμεθα: πρῶτον μὲν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ νῦν τιμιωτάτου δικαίου Χίου τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν δικαίου καὶ πάντων τῶν ἄλλων τῶν κατὰ καιροὺς γενησομένων δικαίων ψηφίζεσθαι καὶ γίγνεσθαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ παλαιὰν συνήθειαν τοῦ τόπου, τοῦτ' ἔστιν ὑπὸ τε τῶν τιμιωτάτων κληρικῶν Χίου καὶ παντὸς τοῦ ἱερατείου συναινούντων καὶ τῶν <εὕρισκομένων> ἐκεῖσε τιμιωτάτων Γραικῶν ἀρχόντων· ἄλλως τε μὴ γίγνεσθαι κατ' οὐδένα τῶν πάντων τρόπον· ἐὰν δὲ ἄλλως τύχη, ἢ αὐτὴ ἐκλογὴ γένηται ἄκυρος <πάντως>. Εἶτα μετὰ τὸ γενέσθαι, ὃν λέγομεν τρόπον, βεβαιου(σ)θαι καὶ παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης μεγάλης ἐκκλησί(ας καὶ κα)θολικῆς· δευτέρον ἀποφαινόμεθα τὰ ὀφφίκια εἴτε προεδρίας <εἴτε τ>ὰ περὶ τοῦ εὐαγούς κλήρου καὶ τῶν πεντάδων Χίου <ἐκλέγ>εσθαι καὶ προβαίνειν κατὰ βαθμοὺς αὐτῶν, ἧτοι τοῦ πλησιεστέρου ὀφφικιαλίου ἀξιουμένου τοῦ τόπου καὶ βαθμοῦ ἐκείνου τοῦ ἐκλελοιπότες καὶ κενοῦ, ἀλλὰ μὴ ὑπερπηδᾶν κάτωθεν εἰς τὰ ἄνω ἀκαίρως καὶ ἀναξίως· τρίτον θεσπιζόμεν πάντα τὰ ὀφφίκια τῆς ἐν Χίῳ ἐκκλησίας γίγνεσθαι καὶ ἐκλέγεσθαι παρὰ τε τοῦ τιμιωτάτου δικαίου καὶ τῶν αὐτοῦ τιμιωτάτων κληρικῶν, εἶτα τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν στέλλεσθαι ἐνταῦθα εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μεγάλην ἐκκλησίαν εἰς τὸ ἢ βεβαιωθῆναι καὶ ἐπικυρωθῆναι ἢ ἀποδοκιμασθῆναι καὶ ἀπορριφθῆναι, ἐν δὲ τῇ μεταξὺ τοῦ καιροῦ οἱ ἐκλεγόμενοι εἰς τὰ τοιαῦτα ὀφφίκια μὴ νεμέσθωσαν αὐτά, ἕως οὗ καὶ τὴν ἐντεῦθεν προσλάβωσιν ἐπιβεβαίωσιν· τέταρτον ἀποφαινόμεθα τοὺς μοναχοὺς εἴτε ἱερομονάχους μὴ <ἐπ>αξιουῶσθαι, ὧν εἶπομεν βαθμῶν καὶ ὀφφικίων Χίου, ἀλλὰ τὰς τοιαύτας ἀξίας καὶ τιμὰς δίδωσθαι

μόνοις τοῖς κοσμοκοῖς ἱερεῦσι, τοῦτο δὲ διὰ τὸ συμβαίνειν ἄποκα πολλὰ ἐκ τοῦ συναναμείγνυσθαι τοὺς τοιοῦτους ἱερομονάχους ταῖς πολιτείαις, ἅπαξ ἀποταξαμένους τῇ κόσμῳ· πέμπτον ἀποφαινόμεθα ὅτι πᾶσαι αἱ τοιαῦται ἐκλογαὶ αἱ ἀπὸ τοῦδε γενησόμεναι, ἐὰν γένωνται ἐναντίως τῇ παρόντι ἡμετέρῳ συνοδικῇ τὸμῳ, μὴ ἰσχυέτωσαν, ὡσαύτως καὶ αἱ γενομέναι τοιαῦται ἐκλόγαί, τῆς οἰκείας δὲ ἐνεργείας καὶ νομῆς καὶ τόπου ἀποτυχοῦσαι, ἄκυροι καὶ ὄλως ἀνίσχυροι μενέτωσαν ἅμα τῷ ἐκφωνηθῆναι καὶ ἀναγνωσθῆναι τὸν παρόντα τόμον· ἕκτον μηδεὶς τῶν ἱερέων ἢ μόνος ἢ μετὰ βοηθείας λαϊκῶν προσώπων τολμησάτω ἐκβαλεῖν τινα ἱερέα μικρὸν ἢ μέγαν ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ ψάλλει, ἐπὶ τῷ αὐτὸν λαβεῖν τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνου ἐκείσε εἰσελθόντα, ἕως οὗ ὁ εὐρισκόμενος ἱερεὺς ἐν τῷ ναῷ φθάσῃ καὶ πληρώσῃ τὸν ἑαυτοῦ συμπεφωνημένον καιρὸν ἀνενοχλήτως. Ὁ δὲ παρῶν τόμος ἀντὶ νόμου ἰσχυροτάτου κρατεῖται καὶ ἐς αἰὶ κρατησάτω παρὰ πάντων ἱερωμένων τε καὶ λαϊκῶν ἀπατραπέπτως φυλαττόμενος καὶ φυλαχθησόμενος. Ὅς δ' ἂν τολμήσῃ τούτῳ ἐναντιωθῆναι ἢ κατὰ τι ἀθετήσαι καὶ παραδῆναι αὐτόν, ἱερεὺς μὲν ὢν, ἀργὸς ἔστω πάσης ἱεροπραξίας, καταφρονῶν δὲ τῆς ἀργίας, καὶ ἀφωρισμένος καὶ ἀσυγχώρητος ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος καὶ ἔξω τῆς τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας καὶ ὁμηγύρεως. Οὕτως ἀποφαινόμεθα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι καὶ μὴ ἄλλως συνοδικῶς ἐξ' ἀποφάσεως. †

Ἐκ Σύρου ἔτι 1916

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Γ. ΖΕΡΑΝΤΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΧΙΩ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

Α΄.

Τὸ φροντιστήριον τῶν ἁγίων Αναργύρων.

Δὲν εἶναι παραδεδομένον πότε συνέστη τὸ πρῶτον φροντιστήριον ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ, ἀφ' οὗ χρόνου ἔτει 1566 κατέλαβον οἱ Ὀσμανίδαι τὴν νήσον καὶ ἀποδιώξαντες τοὺς Φράγκους ἐπιδρόμεις κακοπράξιμονας Γενουαίους ἐπανήγαγον εἰς αὐτὴν τὴν φυγαδευθεῖσαν ἐλευθερίαν τοῦ δήμου καὶ τῆς ἐκκλησίας· ἀπὸ δὲ τῆς καταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ὀσμανιδῶν ἄρχεται ἐν αὐτῇ νέα περίοδος ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, ἐν ἣ διεπρέψαν ἄνδρες διακριθέντες ἐπὶ σοφίᾳ, ἐπὶ συνέσει καὶ ἐπὶ ἀρετῇ ὑπέρμαχοι τῶν πατριῶν παραδόσεων καὶ τῆς πατρῴας θρησκείας.

Ἐξ ἐπιστολῆς Γρηγορίου ἱερομονάχου πρὸς τὸν Λέοντα Ἀλλάτιον τοῦ ἔτους 1643 μηνὸς Ἰανουαρίου δευτέρας μαθητόμεν ὅτι ὑφίστατο ἐν τῇ νήσῳ φροντιστήριον, ἐν ᾧ ἐδίδασκεν ὁ εἰρημένος Γρηγόριος. Τὸ φροντιστήριον ἔκειτο ἐν τῷ τμήματι τῆς πόλεως τῷ καλουμένῳ Ἐγκρεμνῷ ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Αναργύρων. Τὸ φροντιστήριον περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο ὁ Λέων Ἀλλάτιος, μάλιστα δὲ ἔστειλεν εἰς αὐτὸ καὶ βιβλία καὶ ἐσκόπει νὰ ἀποστείλῃ καὶ ἄλλα· τούτου ἕνεκα γράφει τῷ εἰρημένῳ Ἀλλατίῳ ὁ Γρηγόριος τάδε: «εἶδα καὶ νὰ με γράψῃ (ἢ λογιότης σου) περὶ τοῦ φροντιστηρίου καὶ διὰ τὰ βιβλία, ὅπου μελετᾷ νὰ στείλῃ· καὶ εἰς τοῦτο ἄς εἶναι βεβαιωμένη καὶ πιστωμένη πῶς χάριτι καὶ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ μου, ἀπὸ τὸν ὅποιον καταδραίνει πᾶν δῶρημα, ὅτι τὸ φροντιστήριον πάγει εἰς τὸ καλλιώτερον, διὰτὶ ἐγὼ ἐπαρατήθηκα κάθε ἐξουσίαν πρόσκαιρον, καὶ τὸ κελλί μου, καὶ τὸ μοναστήριόν μου, καὶ τὴν ἐφημερίαν μου καὶ ἦλθα καὶ ἐκάθισα εἰς τὸν ναὸν καὶ περίαυλον τῶν ἁγίων Αναργύρων καὶ ἔκτισα καὶ κτίζω καὶ ἐξ ἰδίων κελλία· καὶ ἔχω καὶ δεῦτερον πρόσωπον καὶ ἀναπαύω τον νὰ διαβάζῃ τῶν παιδίων· καὶ ἐβεβαιώσαμέν το μὲ ὀλιγ

τὴν κοινότητα τῆς πολιτείας μὲ τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀρχιερέων». Ἐκ τῶν εἰρημένων γίγνεται δῆλον ὅτι ὑφίστατο σχολεῖον τοῦ κοινοῦ τῶν Χίων ἔτει 1643 βεβαιωμένον διὰ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος—ἐπατριάρχει δὲ τότε Παρθένιος ὁ ἀπὸ Ἰωαννίνων ὁ γέρον ἐπικαλούμενός — ἐν ᾧ μετὰ ὑποδιδασκάλου ἐδίδασκεν ὁ εἰρημένος ἱερομόναχος καὶ πρωτοσύγκελλος τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας Γρηγόριος πρῶτον ἡγούμενος. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑφίστατο ἐν Χίῳ ἀδελφότης (ἐταιρεία) μετὰ μουσείου, ἦτοι βιβλιοθήκης, ἣ ἐφρόντιζε τὰ τοῦ φροντιστηρίου. Ἐσκόπει δ' ὁ Ἀλλάτιος νὰ ἀποστείλῃ βιβλία πρὸς σύστασιν βιβλιοθήκης περὶ τούτου γράφει τῷ Ἀλλατίῳ καὶ ὁ Φράγκος ἐπίσκοπος Χίου Ἀνδρέας Σοφιανός ἔτει 1649 μηνὸς Φεβρουαρίου εἰκοστῇ τάδε: «All' arrivo mio qui non ho mancato in compagnia di D. Pietro Fangoni di parlar con li signori deputati della nostra città Latini e Greci, circa il buon desiderio di V. S. per li libri, etc. Tutti si rallegrano e promettono tener perpetua memoria dell' affettuosa volontà di V. S. verso questa sua patria et, in presenza delli reverendi papà Gregorio e papà Ziffo, hanno detto che ogni volta che S. V. si risolvesse di mandar detta sua libreria, puntualmente osserveranno quanto lei desidera circa il mantenimento di quelli, e terrano casa e persona apostata per quardargli, conservarli e pulirli. Resta solo che V. S. si risolva, che del resto tutti siamo pronti a servirla (1)». Τοιαῦτα μὲν διανοεῖτο ὁ Ἀλλάτιος περὶ συστάσεως βιβλιοθήκης ἐν Χίῳ, ἀλλὰ δὲν συνέστησεν αὐτὴν ἢ μεταγνοὺς ἢ ὑπὸ κακοδούλων ἀποτραπείς λεγόντων ὅτι δῆθεν τὰ σταλησόμενα βιβλία βία καὶ δυναστεία τῶν κρατούντων θὰ καταλάβωσιν οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ, ὅτι δὲν θὰ φυλάττωνται ἐν ἰδίῳ οἰκήματι καὶ ὑπὸ εἰδήμονος καὶ ὅτι τὸ φροντιστήριον βαίνει εἰς παρακμήν· πάντα ταῦτα ἐκώλυον τὸν Ἀλλάτιον εἰς τὴν ἀποστολὴν τῶν βιβλίων. Τούτων ἕνεκα ἔτει 1654, ἦτοι μετὰ ἔνδεκα ἐτῶν ἀναμονὴν πρὸς ἀποστολὴν τῶν ὑπεσχισμένων βιβλίων, ἔγραψεν ὁ Γρη-

(1) Émile Legrand Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiées par des Grecs au dix-septième siècle, (Paris, 1895, in 8°), tom. III, p. 465-466.

γόριος τῷ Ἀλλατίῳ ἀναιρῶν τὰς τῶν κακοδούλων ἀντενεργείας καὶ βεβαιῶν αὐτὸν ὅτι τὸ φροντιστήριον προάγεται, μάλιστα δὲ καὶ ξένων προσερχομένων μαθητῶν ἔξωθεν, ὅτι ὁ μόνος συγγενῆς τοῦ Ἀλλατίου Ἰωάννης καλούμενος ἦτο ἐκ τῶν πρώτων μελῶν τῆς ἀδελφότητος, ὅτι τὰ βιβλία φυλαχθήσονται ἐν ἰδίῳ οἰκίῳ καὶ ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς τῆς νήσου θὰ ἀναθῆ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν εἰς ἴδιον πρόσωπον, ὃ γράφει τὰ περὶ τούτου τῷ Ἀλλατίῳ. Προϊστάτο δὲ τότε τῆς μητροπόλεως Χίου ὁ Παρθένιος, ἀνὴρ Χίος, ὃς εἶτα ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Παρθενάκις ἐπικαλούμενος. Ἐπιθυμία δὲ τοῦ Ἀλλατίου ἔγραψεν αὐτῷ περὶ τοῦ φροντιστηρίου καὶ τῶν σταλησομένων βιβλίων καὶ τὸ κοινὸν τῶν Χίων ἔτει 1654· σὺν ἄλλαις δ' εὐχαριστίαις τὸ κοινὸν ἔγραψεν ὅτι καθ' ἑκάστην ἐβδομάδα θὰ τελῆται μία λειτουργία ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας, ἧς αὐτὸς ὄφειλε νὰ ὀρίσῃ τὴν ἡμέραν· ὑπογράφουσι δὲ τὴν πρὸς τὸν Ἀλλάτιον ἐπιστολὴν τοῦ κοινοῦ οἱ τότε τῆς Χίου ἐπίτροποι, ὁ διδάσκαλος Γρηγόριος καὶ ὁ προϊστάμενος τῆς ἀδελφότητος Μανουὴλ Βαρσάνκις· καὶ ὁ διατρέθων τότε ἐν Χίῳ Παῖσιος ὁ Γάζις (Λιγαριδῆς) ἔγραψε τῷ Ἀλλατίῳ περὶ τε τοῦ φροντιστηρίου καὶ τῶν σταλησομένων βιβλίων, ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ δὲν ἐσώθη· προσέτι καὶ ὁ Γεώργιος Κορέσιος ἔτει 1654 ἔγραψε τῷ Ἀλλατίῳ παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὸ μουσεῖον τὰ ἅπαντα Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ προτρέπων αὐτὸν εἰς τὴν ἀποστολὴν τῶν βιβλίων. Ὁ Ἀλλάτιος δὲν ἀπέστειλεν εἰς Χίον τὰ ὑπ' αὐτοῦ ὑπεσχημένα βιβλία.

Γρηγόριος ὁ ἱεραμόναχος ὁ πρῶτος γνωστὸς διδάσκαλος τοῦ ἐν Χίῳ φροντιστηρίου ἦν ἀνὴρ Χίος, ἐγεννήθη δὲ ἐν τῇ κώμῃ τῆς νήσου τῇ καλουμένῃ Μυρμήγκι, ἐξ οὗ Μυρμηγουσιανὸν καλεῖ αὐτὸν ὁ Λέων Ἀλλάτιος (1)· ἐν τοῖς κοσμικοῖς ἐκαλεῖτο Γεώργιος, ἐξ οὗ ὁ Ἀλεξάνδρος Βλαστός διάφορον νομίζει τὸν Γρηγόριον τοῦ Γεωργίου (2)· καὶ τοῦ μὲν Γρηγορίου μνημονεύει ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν Arnauld, Simon καὶ Smith, τοῦ δὲ Γεωργίου ἐκ τῆς Μελετίου

(1) Leonis Allatii De Georgius et eorum scriptis diatriba, ἐν J. A. Fabricii Bibliotheca Graeca, (Hamburgi, 1809, in 4°), ed. Harles, tom. XII, p. 133.

(2) Ἀλεξάνδρου Βλαστοῦ Χιακά, ἤτοι ἱστορία τῆς νήσου Χίου, (ἐν Ἐβρουπόλει, 1840, εἰς 8ον), τόμ. Β', σ. 91, 93.

τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας (1). Ἐκ τῶν σχέσεων τοῦ Γρηγορίου μετὰ τοῦ Κορεσίου ὑπελήφθη ὡς μαθητῆς αὐτοῦ. Ὁ Γρηγόριος ἐγένετο ἀδελφὸς τοῦ ἐν τῇ νήσῳ μοναστηρίου τῆς Νέας Μονῆς, ὡς δὲ λέγει ὁ Λέων Ἀλλάτιος καὶ ἡγούμενος· καὶ πιθανῶς ἔτει 1626 ἦν ἡγούμενος τοῦ ἐν τῇ νήσῳ μοναστηρίου τῶν Μουδῶν, φερόμενος συνυπογεγραμμένος ἐν γράμματι συμφωνητικῇ τῶν μοναχῶν τοῦ μοναστηρίου, οὗ ὁ Γεώργιος Κορέτσιος ἦν κτήτωρ καὶ ἐπίτροπος (2). Ὁ Γρηγόριος παρέμεινε καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατελέσας πρωτοσύγκελλος τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. Ὁ Λέων Ἀλλάτιος ἐπέστειλε τῇ Γρηγορίῳ ζητῶν παρ' αὐτοῦ χειρόγραφα τεύχη. Περὶ ἀνευρέσεως δὲ χειρογράφων τευχῶν ἐν Χίῳ σφόδρα ἐφρόντιζεν ὁ Γρηγόριος χάριν τοῦ Ἀλλατίου, πρὸς ὃν ἔγραφεν ὅτι ἡ λαγίότης του (δηλ. ὁ Ἀλλάτιος) «ἐστάθη δεύτερός μου πατήρ μετὰ τὸν σαρκικόν μου πατέρα, ἀγκαλιὰ καὶ τῆς ἐξω χρέος, ὅπου μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὴν ἀνταμείψω». Ἀπέστειλε δ' αὐτὸς τῇ Ἀλλατίῳ μικρὸν ἱστορικὸν χειρόγραφον περὶ τῶν ἁγίων Τόπων. Ἐξήτει δ' ὁ Γρηγόριος παρὰ τοῦ Ἀλλατίου δι' ἑαυτὸν τὴν Μυριόβιβλον τοῦ Φωτίου καὶ τὰ ἅπαντα Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ πρὸς τούτοις λεξικά τοῦ Βαρίνου πρὸς ἀνταλλαγὴν χειρογράφων τευχῶν. Ὁ Δημήτριος Προκόπιος σημειοῦται τάδε: «Γρηγόριος Χίος, πρωτοσύγκελλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης ἐκκλησίας, ἔμπειρος τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἱεράς γραφῆς, συνέγραψε Συνταγμάτιον περὶ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων (3)». Τοῦ Γρηγορίου μνημονεύει καὶ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης (4) καὶ Κωνστάντιος ὁ ἀπὸ Σινάου (5).

(1) Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία Μελετίου μητροπολίτου Ἀθηνῶν, (ἐν Βιέννῃ, 1784, εἰς 4ον), τόμ. Γ', σ. 488.

(2) Κ. Ν. Κανελλάκη Χιακὰ ἀνάλεκτα, ἤτοι συλλογὴ ἡθῶν, ἐθίμων, παροιμιῶν... (ἐν Ἀθήναις, 1890, εἰς 8ον), σελ. 421-422.

(3) Δημητρίου Προκοπίου Ἐπιτετημημένη ἐπαρίθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν... ἐν Jo. Alb. Fabricii Bibliotheca Graeca., (Hamburgi, 1806, in 4°), ed. Harles, tom. XI, p. 526.—καὶ ἐν Κ. Ν. Σάθα Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης, (ἐν Βενετίᾳ, 1872, εἰς 8ον), τόμ. Γ', σελ. 484.

(4) Ἀθαν. Παπαδοπούλου—Κεραμέως Ἑλληνικά κείμενα χρήσιμα τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ῥωμανίας, ἐν Eudoxiu de Hurmuzaki Documente privitoare la istoria Românilor, (Bucuresti, 1909, in f^o), vol. XIII, p. ζ'.

(5) Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσην ἐκ τοῦ κλήρου ἀρετῆ καὶ παιδείας διαπρεσβάντων,

Ὁ Γρηγόριος συνέγραψε τὸ ἐξῆς βιβλίον: «Σύνοψις τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων εἰς ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν ἀπλῆ φράσει παρὰ Γρηγορίου ἱερομονάχου καὶ πρωτοσυγκέλλου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ ἐκ τῆς ἱεράς μονῆς τῆς Νέας τῆς κειμένης ἐν Χίῳ συντεθεῖσα. Βιβλίον πολλὰ ὠφέλιμον καὶ πολλὰ χρειάζομενον διὰ κάθε χριστιανὸν καὶ διὰ κάθε ἄλλον ἄνθρωπον, ὅπου θέλει νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν. Con licentia de' Superiori et Privilegio. Ἐνετίησιν, ἔτη ἀπὸ Χριστοῦ αχλε'. Παρὰ Ἰωάννη Πέτρῳ τῷ Πινέλλῳ· εἰς 8^{ον}, σ. 192(1)». Ἡ Σύνοψις ἐδημοσιεύθη τὸ δεύτερον ἔτει 1669 (2). Ὁ Γεώργιος Ζαδύρας σημειοῦται ὅτι ἐδημοσιεύθη καὶ ἔτει 1778 ἐν Βενετίᾳ παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ καὶ ἔτει 1781 (3) τῆς τελευταίας ταύτης ἐκδόσεως μνημονεύει καὶ Ἀνδρέας Παπαδόπουλος Βρετός (4).

Περὶ τοῦ συγγράμματος τούτου τοῦ Γρηγορίου μακρὸς ἐγένετο λόγος ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ ἀναμορφωτῶν θεολόγων (5), ὁ ΑΓ-

ἐν τῷ συγγράμματι Θ. Μ. Ἀριστοκλέους: Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες ἐκκλησιαστικαὶ καὶ φιλολογικαί, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1866, εἰς 8^{ον}), σ. 149.

(1) Émile Legrand *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle*, (Paris, 1894, in 8°), tom. I, p. 327-328.

(2) Émile Legrand *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle*, (Paris, 1894, in 8°), tom. II, p. 253-254.

(3) Γεωργίου Ἰ. Ζαδύρα *Νέα Ἑλλάς ἢ ἑλληνικὸν θέατρον*, (Ἀθήνησι, 1872, εἰς 8^{ον}, σελ. 225.

(4) Ἀνδρέου Παπαδοπούλου *Βρετοῦ Νεοελληνικὴ φιλολογία, ἤτοι κατάλογος τῶν ἀπὸ πτώσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ... τυπωθέντων βιβλίων*, (ἐν Ἀθήναις, 1854, εἰς 8^{ον}), μέρ. Α', σ. 22.

(5) Nicole, Arnauld, Renaudot... *Perpétuité de la foi de l'église catholique sur l'Eucharistie*, (Paris, 1854, in 4°), tom. III, col. 312-317 καὶ tom. IV, col. 103.— De Moni (Richard Simon) *Histoire critique de la créance et des coutumes des nations du Levant*, (Francfort, 1684, in 12°), p. 45-46.—Thoma Smith *Defensio libri de Graecae ecclesiae statu contra objectiones auctoris historiae criticae, super fide et ritibus orientaliorum*, ἐν *Miscellanea*, (Londini, 1686, in 8°), pp. 27-29.—J. Aymon *Monuments authentiques de la religion des Grecs et de la fausseté de plusieurs confessions de foi des chrétiens orientaux*, (La Haye, 1708, in 8°), pp. 70-71.—Leonis Allatii *De ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua consensione libri tres*, (Coloniae Agrippinae, 1648, in 4°), col. 1297, 1341-1342.—Louis

nauld δὲ σημειοῦται περὶ αὐτοῦ: «Gregoire protosyncele a ensuyé toutes les calomnies des protestants, pour avoir en sela suivi la doctrine de Coressios son maître».

Ὁ Λέων Ἀλλάτιος σημειοῦται περὶ τοῦ Γρηγορίου τάδε: «ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ, (τῇ Συνόψει τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας δογματικῶν), ὁ Γρηγόριος ἐπειδὴ εἶχεν ἀναγνώσει τὰ συγγράμματα οὐ μόνον τῶν Ἑλλήνων σχισματικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων αἰρετικῶν, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε τοσαύτην εὐφυΐαν, ὥστε νὰ διακρίνη τὰ ὀρθὰ ἀπὸ τῶν ἐσφαλμένων, καταχέει ποικίλας πλάνας καὶ μωρίας, πολ- λάκις δὲ καὶ γνώμας αἰρετικὰς καὶ παρατίθησι τοῖς ἀπερισκέπτοις ἀναγνώσταις ὅσα ἡμεῖς ἀλλαχοῦ διὰ πολλῶν ἐσημειώσαμεθα (1). Εἴθε καὶ αὐτὸς νὰ συνεισθῇ ποτε καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν εὐθείαν δόξον, ὅπερ ἐλπίζω ὅτι θὰ γίνῃ, διότι ἔχω καταδηλωσάτην καὶ τὴν ἀπάθειαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν σπουδὴν καὶ τὸν πρὸς τὴν πίστιν ζῆλον αὐτοῦ (2)». Ταύτην μὲν ἐφαντάσθη τὴν εἰκόνα τοῦ Γρηγορίου ἢ μυσαρὰ τοῦ Λέοντος Ἀλλατίου ψυχῆ: Ἀλλὰ σφόδρα ἠπαύωντο οἱ Χῖοι ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀποστείλῃ βιβλία εἰς Χίον ὁ Ἀλλάτιος, ὁ τοσοῦτον ἀπαισίαν καὶ μαχητῆρὰν ἔχων ψυχὴν, ὁ ἐπευχόμενος νὰ καταβληθῶσιν οἱ Ἕλληνας ὑπὸ ὀλεθριωτέρων δεινῶν τῆς τυραννίδος τῶν Ὀσμανιδῶν ταῦτα δὲ προσκλινῆς παρεκάλει τὸ θεῖον καὶ συντετριμμένη καρδίᾳ ἐκέτευεν (3).

B'.

Τὸ φροντιστήριον τοῦ ἀγίου Βίκτωρος

Τὸ δεύτερον ἐν Χίῳ φροντιστήριον ἔκειτο ἐν τῷ τμήματι τῆς πόλεως Χίου τῷ καλούμένῳ Ἀπλωταριᾷ, ἔνθα ὁ ναὸς τοῦ ἀγίου Βί-

Moreri Le grand dictionnaire historique ou le mélange curieux de l'histoire sacrée et profane, (Amsterdam—La Hage, 1702, in 1°), ed. 9e, tom. I, p. 92.

(1) De consens., lib. III. c. 17, 18 (col. 1297, 1341-1342).

(2) Leonis Allatii De Georgius et eorum scriptis diatriba, ἐν Jo. Alb. Fabricii Bibliotheca Graeca, ed. Harles, tom. XII, p. 133.

(3) Leonis Allatii De Triodio, ἐν Leonis Allatii De libris ecclesiasticis Graecorum, ed. Jo. Alb. Fabricii, (Hamburgi, 1722, in 8°), p. 134.

κτωρος(1)· συνέστησε δὲ τοῦτο ἔτει 1660 Μανωλάκις ὁ ἐκ Καστορίας. Ὅτε τῷ αὐτῷ ἔτει παρεγένετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νεκτάριος κατέπεισε τὸν εἰρημένον Μανωλάκιν, ἀνδρα πλούσιον καὶ εὐλαβῆ, νὰ ἰδρύσῃ καὶ ἐν Χίῳ σχολεῖον (2). Ὁ Μανωλάκις πρὸς τοῦτο κατέθηκε κεφάλαιον πρὸς πληρωμὴν ἀνὰ πᾶν ἔτος τοῦ μισθοῦ τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ ὑποδιδασκάλου, ὄντος τοῦ τοῦ ὑποδιδασκάλου μισθοῦ ἀσλάνια εἴκοσι· ταῦτα δ' ἀνηγγέθησαν διὰ πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν μητροπολίτην Χίου· αὕτη μεταγραφεῖσα ἐν τῷ λεγομένῳ κώδικι τοῦ Φωτίου ὡς ὑπόδειγμα δὲν φέρει οὔτε τὸ ἔτος, οὔτε τὸν μῆνα, οὔτε τὴν ἰνδικτιῶνα, οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου, οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ μητροπολίτου τῆς Χίου, οὔτε τὸν μισθὸν τοῦ διδασκάλου. Ταῦτα ὅμως ἐγένοντο ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Παρθενίου τοῦ ἀπὸ Προύσης ἔτει 1660 προΐσταμένου τῆς μητροπόλεως Χίου Θεοφάνους τοῦ ἀπὸ Ἀρκαδίας τῆς ἐν Κρήτῃ, ἀνδρὸς Χίου. Ἐστέλλετο δὲ διδάσκαλος εἰς Χίον ὁ ἱερομόναχος Γαβριὴλ «διδάσκαλος καὶ κηρυξ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας», ὃς καὶ πρότερον ἐδίδασκεν ἐν Χίῳ πιθανῶς ὡς ὑποδιδάσκαλος τοῦ Γρηγορίου. Ὁ Γαβριὴλ ἐδίδασκεν ἔτι ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τοῦ ἁγίου Βίκτωρος ἔτει 1672, διότι τῷ αὐτῷ ἔτει μηνὶ Ὀκτωβρίῳ συνυπέγραψεν ἐν τῷ γράμματι τῆς ἐκκλησίας τῶν Χίων περὶ τῆς ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ συμφωνίας τῶν ἐκκλησιῶν ἑλληνικῆς καὶ φραγκικῆς «Γαβριὴλ ἱερομόναχος καὶ διδάσκαλος τῆς κοινότητος τοῦ ἁγίου Βίκτωρος» (Gabriel religieux, docteur et maître de la communauté de St. Victor)* Ὁ Γεωσῆφ Πιτῶνος Τουρνεφόρτιος σημειοῦται ὅτι ἐν Χίῳ τρεῖς ὑπῆρχον ἄνδρες λόγιοι, ὁ Δημήτριος Ἀμιραλλός, ὁ παππα-Γαβριὴλ καὶ ὁ παππα-Κλήμης (3). Ἐὰν ὁ Γαβριὴλ οὗτος εἶναι ὁ αὐ-

2 Δελφόν-
τος ἐν Χίῳ

* Perpetuite de la foi
de l'eglise catholique
sur l'eucharistie, tom.
II, col. 1123-1124. —
Ἄθεν, Παπαδοπούλου - Κίρα
μικρὰ τετράμικτα ἐν τῷ ἐν
Περρονόδου κεντρικῷ τῷ Ντ.
Kolas Zekhatcheff, (ὁ
Περρονόδου, 1907, 4ος σελ.)
σελ. 43-44.

(1) Ἄγνωστος τις συγγραφέας ἐλάχιστά τινα καὶ ἀνάξια λόγου περὶ τῶν ἐν Χίῳ σχολείων σημειοῦται ὅτι ὁ καὸς τοῦ ἁγίου Βίκτωρος ἔκειτο ἐν τῷ Κάτω Αἰγιαλῷ. (Σύντομος ἱστορικὴ ἔκθεσις περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Χίῳ πρὸ τοῦ 1822, ἐν «Χρόνους», ἐπετηρίδος τοῦ «Νεολόγου» τοῦ διακτου ἔτους 1872, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1871, εἰς 8ον), σελ. 162.

(2) Δοσιθέου τοῦ Ἱεροσολύμων Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, (ἐν Βουκουρεστίῳ, ἀψις', εἰς φύλλ.), σελ. 1177. — Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία Μελετίου μητροπολίτου Ἀθηνῶν, τόμ. Γ', σ. 468-469.

(3) Relation d'un voyage du Levant, (Amsterdam, 1718, in 4°), tom. I, p. 146.

τὸς μετὰ τοῦ διδασκάλου Γαβριήλ, ἡ διδασκαλία τούτου παρετάθη μέχρι τοῦ ἔτους 1701, ὅτε ὁ Τουρνεφόρτιος παρεγένετο εἰς Χίον. Τὰ μετὰ ταῦτα ἑκατέρου τῶν φροντιστηρίων τυγχάνουσί μοι ἄγνωστα.

Ὁ τοῦ φροντιστηρίου τοῦ ἁγίου Βίκτωρος διδάσκαλος Γαβριήλ ἦν ἀνὴρ Χίος, πιθανῶς δ' ἐπεκαλεῖτο Προσωψᾶς καὶ ἦν υἱὸς τοῦ Ἀντωνίου καὶ υἱωνὸς τοῦ Παντολέοντος, τῶν ὀμαιμόνων δὲ τοῦ Λέοντος Ἀλλατίου, πρὸς ὃν ἔτει 1658 ἔγραψε δύο ἐπιστολάς ἱεροδιάκονος ὢν ἐκλιπαρῶν αὐτὸν νὰ ἐπικουρήσῃ αὐτῷ, ἵνα πορευθῆ εἰς Ῥώμην, ἀποτυχῶν δὲ τῆς ἐφέσεως αὐτοῦ ταύτης ἐπορεύθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐγένετο «διδάσκαλος καὶ κήρυξ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας» καὶ πρὸ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίξεως αὐτοῦ ἐδίδαξεν ἐν Χίῳ πιθανῶς ὡς βοηθὸς τοῦ Γρηγορίου, διότι ἐστάλη εἰς Χίον ὑπὸ Μανωλάκι τοῦ ἐκ Καστορίας «ἀντέχεσθαι τοῦ αὐτόθι φροντιστηρίου, ὡς καὶ πρότερον, καὶ ἔχειν αὐτὸ δι' ἐπιμελείας εἰς προκοπὴν τῶν σπουδάζοντων ἐν αὐτῷ μαθητῶν».

Ἄλλος διδάξας ἐν Χίῳ, ἀλλ' ἄγνωστον ἐμοὶ ἐν ποτέρῳ τῶν φροντιστηρίων, ἦν Διαμαντῆς ὁ Ῥύσιος ὁ ἐκ μητρὸς πάππος τοῦ σοφοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ· ὁ Ῥύσιος περὶ ἑαυτοῦ ἐσημειώσατο τάδε: «πατρὶς δὲ κυρίως τούτου (τοῦ συγγραφέως) τὸ Ῥύσιον, πολίχinion ὄν, ἐν Ἀστακηνῷ κόλπῳ μετὰ Φιλοκρήνην κείμενον, τανῶν ἰδιωτικῶς Ἀρύτιον, κατὰ τὸν Στράβωνα Δαιδαλός, διὰ τὸ ποικίλον ἴσως τοῦ χωρίου καὶ εὐσποτον τοῦτο καὶ εἰσέτι συμμένει καὶ εὐάνδρει, ἀνδράσιν ἰδιώταις μὲν, εὐσεβείαι δὲ ὁμοίως κοσμούμενον· ὅπη περαιούται καὶ ἡ ἐπαρχία τοῦ Καλχηδόνος (1)». Ἐγένετο δ' ὁ Ῥύσιος τῶν διδασκάλων τῆς ἐν Κωνσταντινούπολει πατριαρχικῆς σχολῆς «ἀίρεθείς τε διδάσκαλος ὑπὸ τοῦ τότε πατριαρχούντος ἀοιδίμου τῆ μνήμῃ κυρ Καλλινίκου πρόεστη τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐπὶ ἔτεσι τέτταρσιν, ὅτε καὶ τὸ ἐνταῦθα προσφώνημα συνοδικῶς προσεφώνησε τῷ μετὰ τὸν Καλλνίκον πατριαρχεύσαντι κυρίῳ Γαβριήλ, τῷ δευτέρῳ ἔτει

(1) Διαμαντῆ Ῥυσίου Λατίνων Θρησκείας ἔλεγοι 36 καὶ τίς ὁ ἐκάστου λόγος, Ἐνετήσι εἰς Ἀμστελτάμι, εἰς 8ον, σελ. XIV.

της πατριαρχίας αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἀψ^{ον} ἔτος· μετὰ τοῦτο ἐξήει εἰς Κρήτην, φίλῃ τινὸς δελεασθεὶς κερδῶν τε μειζόνων ἐλπίσι· διὰ δὲ τὰς καιρικὰς περιστάσεις, τούτων διαμαρτῶν, μετήρρε μετὰ διετίαν εἰς Χίον· κἀνταῦθα ἱκανῶς παιδεύσας» ἦλθεν εἰς Σμύρνην. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίγνεται ὄλον ὅτι ὁ Ῥύσιος ἐδίδαξεν ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ δύο ἔτη ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ Προύσης, τὸ τρίτον πατριαρχοῦντος, καὶ ἕτερα δύο ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Γαβριήλ τοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνος, ὅτε ἔτει 1703 προσεφώνησεν αὐτὸν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ πατριαρχίας (1), ἤτοι ἐδίδαξεν ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1703· δύο ἔτη μετὰ ταῦτα παρέμεινεν ἐν Κρήτῃ διδάσκων 1704-1705, ὥστε ἀπὸ τοῦ ἔτους 1706 ἐδίδαξεν ἐν Χίῳ, μεθ' ὃ «μετακαλουμένῳ μεταξὺ τῶν Σμυρναίων, προτρεπομένου αὐτὸν (τοῦ) ἀοιδίμου πατριάρχου κυρ Γαβριήλ ἐκείσε ἤκειν, ἐκ γὰρ Σμύρνης καὶ οὗτος ὄρμητο, οὕτω τῆς Χίου ταύτην προείλετο καὶ μετέβη εἰς Σμύρνην. Ὁ Γαβριήλ ἀπέθανε τελευτῶντος Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1707· ἐκ τούτου δηλοῦται ὅτι ὁ Ῥύσιος ἐδίδαξεν ἐν Χίῳ ἔτεσι 1706-1707. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπορεύθη εἰς Σμύρνην καὶ προσέτη τῆς ἐν αὐτῇ σχολῆς (2).

Διαμαντὴν τὸν Ῥύσιον διεδέξατο Διαμαντῆς ὁ Χαλκηδόνιος, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἄγνωστον ἐν ποτέρῳ τῶν φροντιστηρίων τῆς Χίου ἐδίδαξεν· ὁ Διαμαντῆς οὗτος ἐδίδαξεν ἐν Χίῳ ἔτει 1712 τὴν Ἠλέκτραν τοῦ Σοφοκλέους καθ' ἃ οὗτος ἐσημειώσατο ἐν τῷ σωθέντι χειρογράφῳ τεύχει μετὰ ψυχαγωγίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ διδασχθείσης Ἠλέκτρας ἀποκειμένην ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀθήναις ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας ὑπ' ἀριθμ. 217, ἐν τέλει τοῦ ὁποῦο ἐσημειώσατο τῇ αὐτοῦ χειρὶ «παρεδόθη τοῖς φοιτῶσί μοι ἐν Χίῳ κατὰ τὸ ἀψιβ' ἔτος τὸ σωτήριον: Διαμαντῆς Χαλκηδόνιος (3)»· ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι Διαμαντῆς ὁ Ῥύσιος καὶ Διαμαντῆς ὁ Χαλκηδόνιος

(1) Διαμαντῆ Ῥυσίου Λατίνων θρησκείας ἔλεγχοι 36 καὶ τίς ὁ ἐκάστου λόγος, σελ. 290.

(2) Ματθαίου Παρανίκα Ἱστορία τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς Σμύρνης, (ἐν Ἀθήναις, 1885, εἰς 8ον), σελ. 3.— Ἀθανασίου Παπαδοπούλου—Κεραμειῶς Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ τοῦ ἐν Σμύρνη διδασκάλου Διαμαντῆ Ῥυσίου, ἐν «Παρνασσῶ» (ἐν Ἀθήναις, 1880, εἰς 8ον), τόμ. Δ', σελ. 204.

(3) Σ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν κωδίκων τῶν ἐν Ἀθήναις βιβλιοθηκῶν, ἐν «Νέου Ἑλληνομνήμονος», (ἐν Ἀθήναις, 1912, εἰς 8ον), τόμ. Θ', σελ. 453.

είναι εἰς καὶ ὁ αὐτός, ἀλλ' ὁ μὲν Ἰωάννης ἐδίδαξεν ἐν Χίῳ ἔτεσι 1706-1707, ὁ δὲ Χαλκηδόνιος ἔτει 1712.

Ἐτει 1725 παραγεγόμενος εἰς Χίον ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος πρὸς συλλογὴν βοηθειῶν ὑπὲρ τοῦ παναγίου Τάφου ἀναφέρει ἐν τῇ νήσῳ τέσσαρας διδασκάλους ὡς ἑξῆς: «ὁ διδάσκαλος Ἰωακείμ ἱερομόναχος Καβάκος», «ὁ διδάσκαλος Γρηγόριος Κονταράτος ὁ καὶ Αὐγουστῆς ἱερομόναχος», «ὁ διδάσκαλος Συμεὼν ἱερομόναχος Μιταράκις», «ὁ Κωνσταντῖνος Αἴλας διδάσκαλος (1)» ὁ Γορδάτος ἐπικαλούμενος.

Ὁ Κωνσταντῖνος Γορδάτος ὁ Αἴλας ἐπικαλούμενος ἐδίδασκεν ἐν Χίῳ τὰ περὶ τῆς σφαίρας ἕνα τῶν προειρημένων τριῶν ἐν Χίῳ διδασκάλων, ὅτε παρεγένετο εἰς τὴν νήσον ὁ μακαριώτατος πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος (2). Ὁ Κωνσταντῖνος ἐν Χίῳ ἐδίδασκε ῥητορικὴν, ὡς μαθητὸν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 203 χειρογράφου τεύχους ἀποκειμένου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ παναγίου Τάφου, ἐν ᾧ κεῖται «τοῦ σοφωτάτου Κωνσταντίνου Κορδάτου διδασκαλία περὶ ῥητορικῆς τέχνης» (φύλλ. 1-96), ἐν δὲ τῇ ᾧ τοῦ α' φύλλου σημειοῦται: «1729: Φεβρουαρίου, ἠρξάμεθα τῆς διδασκαλίας (3)». Περὶ τοῦ Κωνσταντίνου Γορδάτου, ἐνός τῶν λογιωτάτων τῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως Χίων ἴσως μελήσει μοι ἐν ἑτέρᾳ μελέτῃ.

Ὁ Μανουὴλ Γεδεών σημειοῦται ὅτι ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Κωνσταντίνου Γορδάτου πρὸς Χρῦσανθον τὸν Ἱεροσολύμων γίγνεται δῆλον ὅτι ἔτει 1727 ἐδίδασκεν ἐν Χίῳ ὁ ἱερεὺς Ἰωακείμ Βοῦρος καὶ ἔτει 1729 ὁ ἱερεὺς Συμεὼν (4).

(1) Γ. Π. Γεωργιάδου Ὁ ἐν Γαλατᾷ ἱερός ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1895, εἰς 80ν), σελ. 179-180.— Ἀθαν. Παπαδοπούλου—Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἤτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ... θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἑλληνικῶν κωδίκων, (ἐν Πετρούπολει, 1899, εἰς 80ν), τόμ. Δ', σελ. 202.

(2) Ἰωάννου Σακελιῶνα, Ἐπιστολαὶ Γερασίμου ἱερομονάχου, ἐν «Παρνασσῷ», (ἐν Ἀθήναις, 1891, εἰς 80ν), τόμ. Γ', σελ. 571-572.

(3) Ἀθνασίου Παπαδοπούλου—Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, ἤτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ... θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων... ἑλληνικῶν κωδίκων., τόμ. Δ', σελ. 176.

(4) Χρονικὰ τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1883, εἰς 80ν), σελ. 144.

ἔτει 1729 ἐδίδασκον
ἐν τῇ νήσῳ φρονιμοῦ
ὁ διδάσκαλος Ἰωακείμ
ἱερομόναχος Καβάκος
ὁ διδάσκαλος Γρηγόριος
Κονταράτος ὁ καὶ
Αὐγουστῆς ἱερομόναχος
Μιταράκις
ὁ Κωνσταντῖνος Αἴλας
διδάσκαλος (1)
ὁ Γορδάτος ἐπικαλούμενος
ὁ Κωνσταντῖνος Γορδάτος
ὁ Αἴλας ἐπικαλούμενος
ἐδίδασκεν ἐν Χίῳ
τὰ περὶ τῆς σφαίρας
ἕνα τῶν προειρημένων
τριῶν ἐν Χίῳ διδασκάλων
ὅτε παρεγένετο εἰς τὴν
νήσον ὁ μακαριώτατος
πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων
Χρῦσανθος (2)
Ὁ Κωνσταντῖνος ἐν Χίῳ
ἐδίδασκε ῥητορικὴν
ὡς μαθητὸν ἐκ τοῦ ὑπ'
ἀριθμ. 203 χειρογράφου
τεύχους ἀποκειμένου ἐν
τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν
Κωνσταντινουπόλει μετοχίου
τοῦ παναγίου Τάφου
ἐν ᾧ κεῖται «τοῦ σοφωτάτου
Κωνσταντίνου Κορδάτου
διδασκαλία περὶ ῥητορικῆς
τέχνης» (φύλλ. 1-96)
ἐν δὲ τῇ ᾧ τοῦ α' φύλλου
σημειοῦται: «1729: Φεβρουαρίου
ἠρξάμεθα τῆς διδασκαλίας
(3)»
Περὶ τοῦ Κωνσταντίνου
Γορδάτου, ἐνός τῶν
λογιωτάτων τῶν ἀπὸ τῆς
ἀλώσεως Χίων ἴσως μελήσει
μοι ἐν ἑτέρᾳ μελέτῃ
Ὁ Μανουὴλ Γεδεών
σημειοῦται ὅτι ἐξ ἐπιστολῆς
τοῦ Κωνσταντίνου
Γορδάτου πρὸς Χρῦσανθον
τὸν Ἱεροσολύμων γίγνεται
δῆλον ὅτι ἔτει 1727 ἐδίδασκεν
ἐν Χίῳ ὁ ἱερεὺς Ἰωακείμ
Βοῦρος καὶ ἔτει 1729 ὁ
ἱερεὺς Συμεὼν (4)

(Κατάλογος τῶν ἐν τῇ νήσῳ φρονιμοῦ, ἐν Χίῳ ἐκδοθέντων, (Ἀθήναις, 1907, 2, 82), τόμ. Δ', σελ. 110.)

Ὁ ἔτει 1739 ἐπισκεψάμενος τὴν νήσον Ῥιχάρδος Ποκόκιος σημειοῦται ὅτι ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Νέας Μονῆς καὶ ἐν τῇ πόλει διδάσκουσι τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ γράμματα ἱερεῖς, οἱ ἐννοοῦντες δὲ ταῦτα ὑπολαμβάνονται ὁμιλοῦντες ἄριστα τὴν νέαν ἑλληνικὴν συνήθως χρώμενοι ἀρχαίαις λέξεσιν, ἐὰν δὲ ἐδιδάσκετο πανταχοῦ ἡ ἀρχαία ἑλληνική, ἡδύνατο νὰ βελτιώσῃ τὴν νέαν (1).

Καὶ Θεοδόσιος ἱερομόναχος ἐδίδαξεν ἐν Χίῳ· περὶ αὐτοῦ ὁ Καισάριος Δαπόντες σημειοῦται τάδε: «Θεοδόσιος ἱερομόναχος Συκλίτης Χίος καὶ τῆς Χίου διδάσκαλος· οὗτος εἶχε καὶ ἀδελφὸν Στρατὴν τὸ ὄνομά του, ἱατρὸν περίφημον τόσον, ὥστε καὶ εἰς τὴν Πόλιν ἐφέρθηκε, διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὸν βασιλέα (2)». Τὸν Συκλίτην ἀκμάσαντα πρὸ τοῦ ἔτους 1770 μνημονεῦει ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ὡς διδάσκοντα ἐν μιᾷ τῶν ἐν Χίῳ σχολῶν, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἐτέρᾳ ἐδίδασκειν ὁ ἱερομόναχος Κύριλλος, ἐξάδελφος τοῦ Κοραῆ (3). Ἐπὶ πόσον χρόνον καὶ ἐν ποτέρῳ τῶν φροντιστηρίων τῆς νήσου ἐδίδαξαν οἱ ἄνδρες οὗτοι ἴσως ὁ χρόνος ἀποκαλύψει.

Ὁ Γεώργιος Βενδότης ἐν τῇ προσθήκῃ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Μελετιοῦ τοῦ Ἀθηνῶν σημειοῦται: «Ναθαναὴλ Χίος Ἀγχιάλου, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, διδάσκαλος τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς (4)· ἀλλ' ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης γενόμενος τῶν μαθητῶν τοῦ Ναθαναὴλ Καλλονάρη ἐπικαλουμένου καὶ πολλὰ περὶ αὐτοῦ ἀπομνημονεύσας οὐδὲν ἐσημειώσατο περὶ τῆς ἐν Χίῳ διδασκαλίας αὐτοῦ (5).

Παρατίθεμαι κατωτέρω ἐννέα ἐπιστολάς ἀναφερομένας εἰς τὰ ἐν Χίῳ φροντιστήρια.

(1) Richard Pococke A description of the east and some other countries, (London, 1745, in *fo*), tom. II, part II, p. 10.

(2) Κωνσταντίνου Δαπόντε Κατάλογος ἱστορικός ἀξιόλογος τῶν καθ' ἡμᾶς χρηματισάντων ἐπισήμων Ῥωμαίων, ἐν Κ. Ν. Σάθα Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης τόμῳ Γ', σελ. 123.—καὶ ἐν Const. Erbeceanu Cronicarîi Greci au seris despre Români în epoca Fanariota, (Bucuresti, 1888, in fol.), p. 133.

(3) Ἀδαμαντίου Κοραῆ Τὰ μετὰ θάνατον εὑρεθέντα, (ἐν Ἀθήναις, 1881, εἰς 8ον), ἐκδ. Ἀνδρ. Ζ. Μάμουκα, τόμ. Α', σελ. πθ'.

(4) Προσθήκη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετιοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν, (ἐν Βιέννῃ, 1795, εἰς 4ον), τόμ. Δ', σελ. 224.

(5) Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Πολιτικῶν ... Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1870, εἰς 4ον)· σελ. κα', 137, 322, 326, 392, 397.

1.

(Αυτόγραφος(1) ἐπιστολή).

σοφώτατε καὶ λογιώτατε καὶ ἐν διδασκάλοις ἄριστε κύριε κύριε λέων καὶ ἡμέτερε καθηγεμών.

† τὸ τίμιον καὶ πολλὰ περιπόθητον γράμμα τῆς λογιότητός σου ἔλαθα μὲ πολλήν μου χαρὰν κύριος οἶδε ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἔμαθα περὶ τῆς υἰίας τῆς καὶ εὐχαρίστησα τὸν Θεὸν διατί ἕως ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν τὴν ἔχω διὰ παραμηθείαν διατί αὐτὴ ἐστάθη δευτέρός μου πατήρ μετὰ τὸν σαρκικόν μου πατέρα. ἀνκαλὰ καὶ τῆς ἔχω χρέως ὅπου μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὴν ἀνταμείψω. εἶδα καὶ νὰ με γράφῃ περὶ τοῦ φροντιστηρίου καὶ διὰ τὰ βιβλία ὅπου μελετᾷ νὰ στείλῃ καὶ εἰς τοῦτο ἄς εἶναι βεβαιωμένη καὶ πιστομένη πῶς χάριτι καὶ δυνάμει τοῦ χριστοῦ μου ἀπὸ τῶν ὁποῖον κατηβαίνει πᾶν δῶρημα ὅτι τὸ φρονιστήριον πάγει εἰς τὸ καλλίωτερον· διατί ἐγὼ ἐπαρτίθηκα κάθε ἐξουσίαν πρόσκαιρον καὶ τὸ κελί μου, καὶ τὸ μοναστήριόν μου, καὶ τὴν εὐφημερίαν μου καὶ ἦλθα καὶ ἐκάθησα εἰς τὸν ναὸν καὶ περίαυλον τῶν ἁγίων ἀναργύρων καὶ ἔκτισα καὶ κτίζω καὶ ἐξιδίων κελία καὶ ἔχω καὶ δεῦτερον πρόσωπον καὶ ἀναπαύω τον νὰ διαδάξῃ τῶν παιδίων, καὶ ἐβεβαιώσαμέν· το μὲ ὄλην τὴν κοινότητα τῆς πολιτείας μὲ τὸν πατριάρχην τῆς κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀρχιερέων· καὶ κατὰ τὸ ζήτημά της ἰδοὺ ὅπου τῆς γράφῃ ἢ πολιτία ἔγουν οἱ ντεμπουτάδοι ἀπὸ προσώπου ὄλης τῆς χώρας καὶ παρακαλοῦν τὴν μὲ πρῶτον πλεύσιμον νὰ στείλῃ τὰ ὅσα βιβλία κάμνουσι χρεία τῶν παιδίων νὰ διαδάξουσι, καὶ ἂν μὲ ἐμπιστεύεται ἐμένα ἄς μὲ κάμει εἰς πρόσωπον τῆς ἐπίτροπον· καὶ εἴ τι κάμω ὁ Θεὸς θέλει μου ἀνταποδώσῃ εἰς καλόν, ἢ εἰς κακόν καὶ ἄς τὰ στείλῃ τὸ γλυγορότερον. περὶ δὲ τοῦ μικροῦ ἱστορικοῦ βιβλίου ὅπου μοῦ γράφῃ ὅπου

(1) Ἐν πραγματείᾳ τοῦ Curzio Mazzi «Tre epistolarii nella Vallicelliana di Roma» δημοσιεύθη ἐν τῇ «Rivista delle biblioteche», (Firenze, 1889, in fol.) p. 107. ἀναφέρονται τρεῖς ἐπιστολαὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Georgio vescovo (da Scio, 1643, 1646, 1654, 1654)», αἵτινες καθ' ἡμᾶς ἀνήκουσιν οὐχὶ ἐπισκόπῳ τινί, ἀλλὰ Γρηγορίῳ τῷ ἱερομονάχῳ. Τὰς ἐπιστολάς ταύτας, ὡς καὶ τὴν τῆς κοινότητος τῆς Χίου, δημοσιεύομεν ἐκ φωτογραφικῶν ἀντιγράφων ἐνθάδε νῦν τὸ πρῶτον, ὅπως ἀκριδῶς ἔχουσι, τηρουμένης τῆς ὀρθογραφίας καὶ τῆς στίξεως τῶν πρωτοτύπων ἐν ταῖς ἀντιγραφαῖς ἐξ αὐτῶν.

ἱστορεῖ διὰ τοὺς ἁγίους τόπους ἰδοὺ ὅπου τῆς τὸ στέλλω διὰ τοῦ μισερ περὶ γλιμάλδου· καὶ παρακαλῶ την νὰ μοῦ στείλη τοῦ φωτίου τὸ λεγόμενον μυριόβιδλον διατὶ μοῦ κάμνει μεγάλη χρεία, καὶ ἂν εἶναι δυνατὸν καὶ τὰ ἅπαντα τοῦ ἁγίου κυρίλλου καὶ ἄς μοῦ γράψῃ τί ἄλλο βιβλίον τῆς κάμνει χρεία νὰ γυρεύσω ἀνίσως καὶ τὰ εὕρω νὰ τῆς τὸ στείλῃ· καὶ παρακαλῶ την νὰ μὴν λείψῃ μάλιστα τοῦ φωτίου· καὶ ἀνίσως καὶ τῆς φανῆ θέλει συναριθμηθῆ εἰς ἀφιέρωσιν τοῦ φροντιστηρίου· καὶ εἴ τι ἄλλο τῆς κάμνει χρεία ἄς με ὀρίξει· καὶ πολλοὶ τῆς χρόνοι καὶ καλοὶ ἀπὸ τὴν χίον. ἀχμγ' Ἰανουαρίω β'.

† Τῆς λογιότητός σου ὄλος
Γρηγόριος ἱερομόναχος καὶ πρώην ἡγούμενος.

2.

(*Αὐτόγραφος* (1) *ἐπιστολή*).

† σοφώτατε καὶ λογιώτατε διδάσκαλε μισερ λέονε χαίροις ἐν κυρίῳ· διὰ τὰ βιβλία ὅπου γράφει ἡ λογιότης σου νὰ εὕρωμεν ἐδῶ εἰς χίον ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ τοῦ συμεῶν θεσσαλονίκης ἅπασα ἡ θεολογία του μετὰ τῶν ἐπτὰ μυστηρίων καὶ ζητοῦσι ἀκριδὰ ἐκεῖνοι ὅπου τὸ ἔχουσι εὐρίσκεται καὶ ὁ ἰῶδ ἐξηγητὸς εἰς ἑλληνίδα γλωτταν ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας μας δεκαπέντε τὸν ἀριθμὸν καὶ δὲν τὸν πωλοῦσι μόνον ἂν τῆς κάμνει χρεία νὰ μεταγραφθῆ· εὐρίσκονται καὶ τὰ ἀπόρρητα τῆς θείας γραφῆς τοῦ θεοδορήτου· ἀντιόχου παρεναίσεις (2) ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ. τὰ ἅπαντα τοῦ νεῖλου θεσσαλονίκης καταλατίνων· καὶ ἄλλοι λόγοι γεωργίου νικοδημίας ψαλτήριον ἐξηγητὸν. ἀπὸ τοῦτα ὄλα εἶναι δυνατὸν νὰ μεταγραφθοῦσι· μὰ θέλλουσι πολλὴν ἔξοδον· καὶ ἂν τῆς εἶναι βολετὸν νὰ στείλῃ βαρίνους ἢ τοῦ κυρίλλου ἀλεξανδρείας τὰ ἅπαντα μποροῦσι νὰ τὰ ἀλλάξουσι με ταυτά· καὶ εἴ τι ἄλλο μποροῦμεν νὰ εὕρωμεν εἴμεσθεν ἔτοιμοι νὰ βάλωμεν ἐπιμέλειαν καθὼς ἔχομεν χρέως εἰς αὐτὴν εἰς τοὺς ὀρισμούς της πάντοτε—1646 σεπτεβρίω 12.

† **Γρηγόριος ἱερομόναχος καὶ σὸς ἐν χριστῷ.**

(1) "Ora Curzio Mazzi ἐνθ' ἀνωτέρω.

(2) τὸ πρῶτον ἔγραψε «παραναίσεις», εἶτα δὲ διώρθωσε «παρεναίσεις».

3.

(*Ἐκ πρωτοτύπου*(1) *ἐπιστολῆς*).

† Εὐγενέστατε καὶ χρησιμώτατε ἄρχον κύριε κύριε Λέον, τὴν σοφωτάτην σου εὐγένειαν ἀσπαζόμεθα. Δὲν ἐποκοτούσαμεν νὰ γράψωμεν πρὸς τὴν λογιότητά σου ἐντρεπόμενοι πολλὰ ἀπὸ τὴν μεγάλην εὐεργεσίαν ὅπου ἔκαμεν εἰς ἡμᾶς στέλλοντάς πρὸ χρόνων τὰ βιβλία ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὅποια σφίζονται τὰ παιδία τοῦ φροντιστηρίου· ὅμως ἡ μεγάλη μας ἀνάγκη ὅπου ἔχομεν μᾶς βιάζει νὰ ἔλθωμεν πάλιν εἰς τὴν προτέραν ζήτησιν ξαναθυμίζοντάς της διὰ τὰ βιβλία, ὅπου μᾶς ἔταξεν νὰ μᾶς στείλῃ, διατὶ ἀληθινὰ κάμνουσι πολλὴν χρεῖαν, ἐπειδὴ γροικῶντας ἀπὸ πολλοὺς τόπους διὰ τὸ φρονιστήριον ἦλθαν καὶ ἔρχονται πολλοὶ σπουδαῖοι καὶ σπουδάζουσι μερικά, μὰ μὴ ἔχοντας βιβλία μένουσιν ἐνδεεῖς, ἀγκαλὰ καὶ νὰ μὴ λείπῃ προκοπὴ καὶ αὐξήσις ἐπὶ τὸ κρεῖττον, καθὼς εἶναι φανερὸν εἰς ὅλους καὶ θέλει πιστωθῆ καὶ ἀπὸ τὴν γραφὴν τοῦ σοφωτάτου μητροπολίτου Γάζης τοῦ κὺρ Παΐσιου· διὰ τοῦτο τοιοῦτον τῶρα ἀναγκαζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔνδειαν καὶ ὀλιγόστευσιν τῶν βιβλίων ἀποκοτοῦμεν νὰ τῆς γράψωμεν νὰ τελειώσῃ τὴν παλαιὰν ἐλεημοσύνην ὅπου ἄρχισεν καὶ παρακαλοῦμέν την πολλὰ νὰ μὴν ἀκούῃ τὰ λόγια τῶν ἐχθρῶν, ὅπου γυρεύουσι καθημερινὸν νὰ ξηλώσουν τὸ τοιοῦτον θεάρεστον ἔργον λέγοντάς της πῶς τὸ σχολεῖον δὲν αὐξάνει, πῶς προκοπὴ δὲν γίνεται, πῶς δὲν θέλει εἶναι ἐπιστάσια καὶ κυδέρνησις τῶν βιβλίων νὰ μὴν χαλαστοῦσι· καὶ εἰς τοῦτο τῆς τάζομεν ἡμεῖς ὅτι, τὸ νὰ ἔλθουσι τὰ βιβλία, ἀνισῶς καὶ ὁ Θεὸς νεύσῃ εἰς τὴν καρδίαν της καὶ τὰ στείλῃ, νὰ ἐτοιμασθῇ ἕνας ξεχωριστὸς τόπος νὰ βαλθοῦσι μὲ ἄνθρωπον, ὅπου νὰ ἔχῃ τὴν ἔννοιαν καὶ ἐπιστάσιαν νὰ τὰ ἐπιμελῆται καὶ νὰ τὰ φυλάττῃ, διατὶ μὲ χάριν Θεοῦ τόπους ἔχομεν περισσοὺς καὶ θέλει διαλέξωμεν τὸ καλύτερον· καὶ ὑποσχόμεθά της ἀκόμη ὅτι νὰ ἔχῃ τὸ μνημόσυόν της ἀκατάπαυστον σὲ ὅλους τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἀδελφότητος, καὶ μάλιστα τοὺς σπουδαίους πρεσβευτάς καὶ παρακαλετάς πρὸς τὸν Θεόν, μὰ ξεχωριστὰ θέλει τῆς γίνεται μία λειτουργία τὴν ἑβδομάδα διηγε-

(1) "Opa Curzio Mazzi ἔ. ἀ. 'Ἐν τῆδε τῇ ἐπιστολῇ ἀποκατέστησα τὴν τε ὀρθογραφίαν καὶ τὴν στίξιν τηρήσας μόνον τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὸν τονισμὸν τῶν αὐτογράφων ὑπογραφῶν, ὡς ἔχουσιν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ. Φαίνεται ὅτι ὑπ' οὐδενὸς τῶν ὑπογεγραμμένων ἐγράφη ἡ ἐπιστολή, ἀλλὰ διὰ χειρὸς ἄλλου τινός.

κῆς καὶ παντοτινῇ περὶ ψυχικῆς τῆς σωτηρίας καὶ ἅς μᾶς γράψῃ αὐτὴ τὴν ἡμέραν ποίαν θέλει νὰ γίνεταί καὶ εἴ τι ἄλλο ὁποῦ νὰ μᾶς ὀρίσῃ· ἀνισῶς καὶ βιάζῃ εἰς τὸν νοῦν τῆς πῶς θέλει πειραχθοῦμεν ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῆς μὲ τὴν ἐξωτερικὴν νὰ μᾶς τὰ πάρουσι, εἰς τοῦτο τὴν πιστώνομεν πῶς τοῦτο τὸ σχολεῖον δὲν εἶναι μερικόν, ἀλλὰ τῆς κοινότητος, καὶ ἔτσι, ἀνισῶς καὶ κἀνέννας θελήσῃ νὰ ἐνοχλήσῃ τίποτις, οἱ πρόκριτοι τῆς πολιτείας, καὶ ξεχωριστὰ τοῦ φροντιστηρίου, μὲ ὄλην τὴν ἀδελφότητα καὶ δὲν θέλει ἀφήσουσι νὰ πειράξῃ κἀνεὶς· καὶ εἰς τοῦτο, ἂν ἡμεῖς ἐξέεραμεν ὅτι νὰ δύνονται νὰ μᾶς τὰ πάρουσι, δὲν ἐγράφαμεν νὰ μᾶς τὰ στείλῃ· καὶ ἔτσι, ἀνισῶς καὶ θελήσῃ νὰ μᾶς τὰ πέμψῃ, ὁ ἐκλαμπρότατος ἐπίσκοπος Ἀνδρέας ὁ Σοφιστὴς μᾶς εἶπεν πῶς εἶναι αὐτοῦ ὁ ἐπίτροπός του, ὁ εὐγενὴς κύριος Βίγκας Μαῖνές, τοῦ ὁποίου θέλει τὰ παραδώσει νὰ μᾶς τὰ προμηθεύσῃ νὰ ἔλθουσιν ἐδῶ· διὰ τοῦ παρόντος οὐχ ἕτερον καὶ ὁ Θεὸς νὰ τὴν πολυετῇ καὶ νὰ τὴν ἀνηβάξῃ εἰς τιμὴν· ἐν Χίῳ 1654, ἰανουαρίῳ 3.

Οἱ ταπεινοὶ δοῦλοι τῆς σῆς λογιότητος.

† **γρηγόριος** ἱερομόναχος καὶ πρώην ἡγούμενος καὶ διδάσκαλος τοῦ φροντιστηρίου.

μανουὴλ βαρσάκης καὶ προεστὴς τῆς ἀδελφότητος.

† **ἰω. διασορινός.**

† **σιμαῖδς μαξηγανας.**

† **παντελὺς παραβανίας.**

† **πιετρο τεστεφανο.**

† **παντελῆς κομνήνος.**

† **νυκολὺς καζανόβας.**

† **κονοσταντῆς μαυρογορδάτος.**

† **νικόλαος μάξιμος.**

† **ἄγουστῆς καββάκος.**

† **γεωργηὸς δαμαλας.**

†

† (1).

† **νικολαὸς μαυρογορδάτος.**

† **μπατῆς μαξημος.**

(1) Μένουσιν ἄνευ ὑπογραφῶν οἱ δύο οὔτοι χῶροι.

4.

(Ἐπιστολὴ τοῦ Γρηγορίου (1) δι' ἄλλης χειρὸς γραφεῖσα).

† Εὐγενέστατε καὶ χρησιμώτατε, μᾶλλον δὲ σοφώτατε καὶ λογιώτατε διδάσκαλε κύριε Λέον, τὴν λογιότητά σου ἐν Κυρίῳ ἀσπάζομαι· πολὺς καιρὸς ἐπέρασεν ὅπου δὲν εἶδαμεν τίμιόν τῆς γράμματος νὰ μάθωμεν περὶ τῆς αὐτῆς υγιείας καὶ ἀληθινὰ εἶχαμεν μεγάλην ἔννοιαν καὶ μάλιστα ὅπου ἡμεῖς τῆς ἐγράψαμεν δις καὶ τρις καὶ ἀπολογίαν δὲν ἐλάβομεν μ' ὄλον τοῦτο· ἢ αἰτία λογιάζω νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ μᾶκρος τῆς διαστάσεώς μας· τώρα πάλιν τῆς ξαναγράφω θέλοντας νὰ τῆς ξαναθυμίσω τὴν καλὴν καὶ εὐσπλαγχνον διάθεσιν τῆς ἐλεημοσύνης, ὅπου εἶχε κατὰ νοῦν νὰ κάμῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐλεεινοὺς παῖδας τῆς σχολῆς καὶ τοῦ φροντιστηρίου τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων στέλλοντας τὰ βιβλία, ὅπου ὑπεσχέθη· καὶ βέβαια λογιάζω νὰ μὴν ἄλλαξεν ἡ καλὴ τῆς γνώμης καὶ φιλόπατρις, διατί ἡξεύρω πολλὰ καλὰ τὴν πολλὴν ἐπιθυμίαν, ὅπου εἶχε καὶ ἔχει, νὰ γενῆ προκοπὴ εἰς τὴν πατρίδα τῆς, μὰ τὰ λόγια τῶν ἐχθρῶν τὴν καταπαίθουσιν νὰ μεταλλάξῃ, ἐπειδὴ ἐγροικίσαμεν πῶς τῆς ἐδάλασι βουλὰς καὶ ἐμπόδια, διὰ νὰ τὴν κωλύσουσιν νὰ μὴν τὰ στείλῃ, λέγοντας τῆς: πρῶτον πῶς τὸ φρονιστήριον δὲν ἔρχεται εἰς αὐξήσιν, βον πῶς ἐδῶ ὄντας ἐξωτερικὴ καὶ ἀλλοτρία κρίσις οἱ συγγενεῖς τῆς ἐθέλασι μᾶς πειράξει νὰ μᾶς τὰ πᾶρουσιν, τρίτον πῶς δὲν εἶναι σπῆτι ξεχωριστόν, εἰς τὸ ὅποιον νὰ εἶναι βαλμένα τὰ βιβλία καὶ τέταρτον πῶς ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιστός, ὅπου νὰ τὰ πάρῃ, τὰ ὅποια ὅλα εἶναι λόγια τῶν ἐχθρῶν καὶ ζιζάνια τοῦ μισοκάλου· μὰ ὅσον εἰς τὸ πρῶτον, διὰ τὴν προκοπὴν καὶ αὐξήσιν, λογιάζω: ἂν οἱ ἄνθρωποι δὲν τὸ ὁμολογήσουσιν, καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα τὸ κηρύττουσιν ὅτι ἐδῶ ἀκούοντας διὰ τοῦτο τὸ σχολεῖον ἀπὸ διαφόρους τόπους ἤλθαν καὶ ἔρχονται καθ' ἡμερινὸν καὶ σπουδάζουσι καὶ αὐξάνεται καθ' ἡμερινὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαίων ἀνηθαίνοντας κατὰ σειρὰν ποῖος εἰς τὸ ἓνα μάθημα, ποῖος εἰς

(1) Ὅρα Curzio Mazzi ἔ. ἀ.

τὸ ἄλλο, ποῖος εἰς τούτην τὴν ἐπιστήμην καὶ ποῖος εἰς τὴν ἄλλην· εἰς τὸ δεύτερον, διὰ τὸν φόβον τῶν συγγενῶν τῆς, μήπως καὶ μᾶς σύρουσιν εἰς τὴν ἐξωτέραν νὰ μᾶς τὰ πάρουσιν, εἰς τοῦτο ἤθελα τῆς εἰπεῖ πῶς ἄλλος τῆς ἐδικῆς δὲν εἶναι παρὰ ὁ Ἰωάννης Ἀλάτζιος, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πρόθυμος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὁ ζέων καὶ ὑπεράπυρος (sic) θερμὸς ἐραστὴς τοῦ φροντιστηρίου καὶ ἀδελφὸς τῆς ἀδελφότητος παλαιὸς καὶ πρῶτος καὶ ἔχει πολλὴν χαρὰν νὰ αὐξάνῃ τὸ φροντιστήριον καὶ δὲν εἶναι αὐτό, ὅπου τῆς ἐφωτίσασιν· εἰς τὸ τρίτον, πῶς δὲν εἶναι σπῆτι ξεχωριστόν, εἰς τοῦτο τῆς προμετάρομεν ὑποσχόμενος πῶς νὰ εἶναι σπῆτι ξεχωριστόν διὰ τὰ αὐτὰ βιβλία μὲ ἄνθρωπον, ὅπου νὰ ἔχῃ τὴν ἐπιστάσιαν καὶ κυβέρνησιν τῶν βιβλίων ὅσον διὰ τὸ τέταρτον, πῶς δὲν εἶναι ἄνθρωπος πιστός, ὅπου νὰ τὰ πάρῃ, ὁ ἐκλαμπρότατος καὶ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος μᾶς εἶπεν πῶς ἔχει ἄνθρωπον ἰδικόν του πιστόν, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομά του θέλετε τὸ μάθει ἐξ ἰδίας του γραφῆς, εἰς τοῦ ὁποῖου τὰς χεῖρας θέλει τὰ παραδώσει καὶ μὴν ἀκούῃ, τὴν παρακαλοῦμεν. τῶν ἐχθρῶν τὰς κακὰς συμβουλίας, διατὶ ἄλλο δὲν χρειάζομεσθαι παρὰ βιβλία, ἐπειδὴ ἐκτίσαμεν σπῆτια, κελλιά καὶ τόπους καὶ χαρτιά δὲν ἔχομεν μόνον ἐκεῖνα, ὅπου μᾶς ἔστειλεν. Καὶ ἔτζι, σὰν μᾶς τὰ στείλῃ, θέλομεν τῆς εὐχαριστεῖ καὶ μὴν ἀμελήσῃ, τὴν παρακαλοῦμεν, μόνον τὸ γλιγορώτερον τώρα, ὅπου καὶ ἐγὼ ζῶ νὰ τὰ κυβερνήσω καὶ ἄς μοῦ γράψῃ καὶ αὐτὴ ὅ τι ὀρίζει νὰ τὸ κάμω, διατὶ ἠξεύρω πολλὰ καλὰ πῶς θέλει ἔχει μεγάλον ψυχικόν ταῦτα διὰ τὸ παρὸν καὶ κύριος νὰ τὴν διαφυλάττῃ ἐκ παντὸς κακοῦ ἀμὴν. Τὴν προκοπὴν καὶ αὐξήσιν καὶ ξεχωριστὰ τὴν κατάστασιν τοῦ φροντιστηρίου ὁ σοφώτατος καὶ πανιερώτατος μητροπολίτης Γάζης ὁ κύριος Παΐσιος, ὁ λεγόμενος Λιγαριδῆς, βλέποντας τὴν ἐθαύμασεν, καὶ τὸ ἀληθὲς θέλετε τὸ μάθει ἐξ ἰδίας του ἐπιστολῆς, ὅπου θέλει γράφει πρὸς αὐτήν· οὐδὲν τοιοῦτον ἄλλο καὶ ἄς ἠξεύρῃ πῶς μᾶς ἔχει ὅλους ἰκέτας καὶ παρακαλετάς πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτῆς σωτηρίας καὶ τὸ μνημόσυνόν τῆς θέλει ἔχει ἀκατάπαυστον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα· ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1, ἐν ἔτει αχρνδ'.

† **Γρηγόριος** ἱερομόναχος καὶ πρῶτον ἡγούμενος καὶ τοῦ φροντιστηρίου προσιάτης ὄλος τῆς οἷς λογιότητος.

5.

(Αὐτόγραφος (1) ἐπιστολή).

Τῷ σοφωτάτῳ ἀνδρὶ κυρίῳ Λέοντι Ἀλάτζη Γεώργιος ὁ Κορέσιος εὖ πράττειν.

† Καὶ νῦν ὄρικῶς ἐπῆει μοι, ὦ σοφώτατε ἄνερ, σοὶ τῷ φιλότατῳ τῶν ἐταίρων ὑπαγορευσαί γραμματα, τὸ μὲν τι ἐπ' ἀναμνήσει τῆς ἀρχαίας ἡμῶν φιλίας καὶ τοῦ φλογώδους καὶ ἀμοιβαίου φιλικοῦ ἐνάμματος, τοὺς τόπων καὶ χρόνῳ διωκισμένους ἐνοποιῶ συνδέσμῳ συνάπτοντος, καὶ εἰ ἄστροις τὰ κατὰ τοὺς ἐταίρους διασημαίνοντο· τὸ δὲ τι ἐπὶ τῇ ἐπαγγελίᾳ μέρους τινὸς τῆς σῆς παμπληθοῦς καὶ ἀπαρμιλλοῦ βιβλιοθήκης πρὸς τοὺς κατόχους τοῦ φροντιστηρίου φοιτητὰς τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐμμελοῦς ἀττικουργῶς εὐμουσίας τῷ ἔρωτι ἐνέασσοντας· ἧς εὖ οἶδα ὡς οὐκ ἂν διαμάρτοι, ὧν αὐτὸς διάπυρος τοῦ γένους ἐραστῆς καὶ τοῖς ἰχνηλατοῦσι τὰ τῆς σοφίας ἐρρωμενεστάτῃ ἐπαλξις, οἷς περὶ τὴν ψυχὴν τῆς ἀκριβεστάτης θεωρίας ἐδλάστησαν ἔρωτες, καὶ ἐναθλοὶ καὶ ἐναγώνιοι περὶ τὴν κτήσιν ἐκείνης πόνοι. Διὰ δὴ ταῦτα ἡ ἐταιρεία τῶν ἱερομαρτύρων Ἀναργύρων τῆς σῆς ἐξήπται ὡς ἐκείνη ἰδιαζόντως συμμάχου ψυχῆς. Εἰ γὰρ τὰ μέσα τοῖς θηρωμένοις τὴν σοφίαν ἐπιδαφιλεύεται τὴν τοῦ τέλους κτήσιν, κτητοῦ δι' ἐκείνων τοῖς ποθοῦσι γενησομένου, καὶ δι' ἐκείνων ἀπολαύουσι τῆς τῶν λόγων δυνάμεως, οὐκ οἶδα πῶς ἂν ἄτερ τῶν βιβλίων ἐντὸς γένοιτο τοῦ πόθου οἱ τῆς τῶν ἀγίων Ἀναργύρων σχολῆς ἀφορμώμενοι. Ἐπὶ σοὶ οὖν ἐστὶ διὰ τῆς ἀποστολῆς τῶν βιβλίων τὸ ἐνδῶσιμον καὶ εἰσιτήριον τῆς καλῆς ἐγχειρήσεως παρασκευάζειν. Σοὶ γὰρ οὐ δεῖ, πηγῇ ὄντι πολυχεύμονι καὶ ναμάτων ἐπιρροῆς κρείσσονι, πλήθους βιβλίων. Πέμπε οὖν τοῖς ἀρδείας ἐπιδεομένοις διὰ τῶν βιβλίων τὰνάματα· ἀνάγκη γὰρ μενεῖ, εἰ τοὺς φιλομαθεῖς τῆς ἐλπιδὸς ἐξαιρήσεται. Ὑπεχε οὖν τὰ ὦτα τοῖς λόγοις, καὶ γενέσθω τῆς χρείας ἢ τῶν φοιτητῶν φιλομάθεια· εἰ δὲ καὶ μὴ ἔχοι ἀντιμισθία τὴν εὐεργεσίαν ἀμείψασθαι, πάντες εὐχαίς καὶ ἡ ἀδελφότης καὶ τὸ μου-

(1) Ἡ προκειμένη ἐπιστολή, ὡς καὶ ἡ ἐπομένη, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Emile Legrand ἐν Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle, (Paris, 1895 in 8°), tom. III, p. 270-271, ἀναδημοσιεύω δὲ ταύτας ἀκριβῶς, ὡς ἔχουσι παρὰ Legrand.

σειον αιδίοις χρήσεται ἐπὶ τῇ σῇ ψυχικῇ καὶ σωματικῇ εὐημερίᾳ, τῇ κτητικῇ τῆς ἀκαταλήπτου μακαριότητος, ἐν τῷ ἱερῷ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων σηκῷ· οὐχ ἦττον δὲ καὶ τῆς σῆς μεγαλοψυχίας ἔσομαι ἐπαινήτης, ἐπαίνων πρόχειρον ὑπόθεσιν εὐξόμενος· πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλον τὰ παθήματα ὄντα τῶν πραγμάτων ὁμοιώματα καὶ τῶν λόγων τὰς φωνὰς καὶ τὰ γράμματα μὲ τὰς σὰς αἰθερίους εὐεργεσίας ὑπερεγκωμιάσειν; Ἐρρωσο, σοφώτατε ἄνερ.

Νουμηνία γαμηλιῶνος, ἀχνῶ'.

† ὁ κατὰ πάντα τῆς σῆς σοφωτάτης ψυχῆς

Γεώργιος ὁ Κορέσιος

ιατρός καὶ θεολόγος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

6.

(**Αὐτόγραφος ἐπιστολή**)

† Τὸ θαμίζειν περὶ τὸ γράφειν ταῖς εὐνοϊκῶς πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς ἔχουσι καὶ ἐπαγγειλαμένοις ἐκείνοις βιβλιοθήκην. τείνουσαν πρὸς τὴν ἐκείνων μάθησιν, οὐ πάρεργον, οὔτε τῆς ἐγκάρπου ἀπελήλαται ἐγχειρήσεως, οὔτ' ἀηδὲς εἶναι δοκεῖ τοῖς ληπτικοῖς τῶν τοιοῦτων ἐπιστολῶν, ἀλλ' ἡδὺ πάνυ· ὅθεν οὖν καὶ πάλιν ἐγχειρίζω τῇ σῇ σοφωτάτῃ σεμνοπρεπεῖᾳ γράμματα, εἰδὼς μὴ πράγματα τῇ σῇ λογίῳτιτι παρέχειν, ἀλλὰ καταθύμιον αἴτησιν· ἐφ' ὅτῳ πάλιν ἀξιοῖ καὶ παρακαλεῖ αὐτὴν τὸ μουσεῖον, εἰ τὸ πᾶν οὐ δυνατόν, εἰς τὸ μέρος εἰσάγαγε τῆς αἰτήσεως, καὶ τοῦλάχιστον τῶν πονημάτων τοῦ θείου Κυρίλλου, καὶ ἔξει αἰδίον ἐν ταῖς προσευχαῖς τῶν ἀκολουθιῶν τῆς ἀδελφότητος μνημόσυνον. Ἐρρωσο, ὦ σοφώτατε κύριε Ἀλάτζη, καὶ ἄλλας παρέχε ταῖς μαθήσεσι τῆς ἀδελφότητος.

1654, μαρτίου 26, ἀπὸ Χίου.

Τῆς σῆς σοφωτάτης σεμνοπρεπεῖας κατὰ πάντα

Γεώργιος Κορέσιος,

θεολόγος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἱατρός.

† Τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ

Δέοντι Ἀλάτζη

εἰς Ρώμην.

7.

(*Ἐκ τοῦ κώδικος Φωτίου τοῦ Κυπρίου* (1), σελ. 250).

⟨† Παρθένιος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. †⟩

† Ἱερῶτατε μητροπολίτα Χίου (καὶ ὑπέρτιμε ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ καὶ) ἐντιμότατοι κληρικοὶ (τῆς αὐτῆς μητροπόλεως καὶ εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ χρήσιμοι) ἄρχοντες (καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοί, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ, εὐχὴ δὲ καὶ εὐλογία καὶ συγχώρησις παρ' ἡμῶν). Γνωστὸν ὑμῖν ἔστω ὅτι ὁ ὀσιώτατος καὶ λογιώτατος διδάσκαλος καὶ κηρυξ τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κύρ Γαβριήλ, ὁ κατὰ πνεῦμα υἱὸς ἡμῖν ἀγαπητός, μέλλων ἤδη ἐπανακάμψαι πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀδελφὰ ἡμετέρα μετὰ τὸ ἐξυπηρετῆσαι καιρὸν ἱκανὸν ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, καθάπερ προσετάγη παρ' ἡμῶν διδάσκειν ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ πρὸς ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν καὶ ψυχικὴν σωτηρίαν, ἠξιώθη παρὰ τοῦ τιμιωτάτου καὶ χρησιμωτάτου ἄρχοντος κύρ Μανωλάκη, κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἀγαπητοῦ, ἀντέχεσθαι τοῦ αὐτόθι φροντιστηρίου, ὡς καὶ πρότερον, καὶ ἔχειν αὐτὸ δι' ἐπιμελείας εἰς προκοπὴν τῶν σπουδαζόντων ἐν αὐτῷ μαθητῶν, ὅπερ ὁ αὐτὸς ἄρχων συνεστήσατο καὶ περικράτει δι' ἐξόδων αὐτοῦ πρὸς ἐπίδοσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς γένους εἰς αἰώνιον αὐτοῦ μνημόσυνον, ὅστις καὶ διωρίσατο μετ' ἀσφαλείας, ὅπως ὁ μὲν διδάσκαλος οὗτος κύρ Γαβριήλ ἔχη λαμβάνειν ἀπὸ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ φροντιστηρίου παρὰ τῶν ἐπιστατούντων αὐτῷ διὰ σιτηρέσιον αὐτοῦ καθ' ἕκαστον χρόνον ἀνά ἀσλάνια . . . , ἐπειδὴ μετριοφρονοῦσα ἢ λογιότης αὐτοῦ ἀρκεῖται καὶ ἐν τοσοῦτοις. Παρὰ δὲ ταῦτα, ἤγουν ἔξω τοῦ αὐτοῦ σιτηρεσίου τοῦ διδασκάλου, παρέχωσιν οἱ αὐτοὶ ἐπιτηρηταὶ τοῦ φροντιστηρίου ἄλλα εἰκόσιν

(1) Τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἰωακείμ Φοροπούλου ἐν τοῖς Ἐγγράφοις τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπείου, ἐν «Ἐκκλησιαστικῆς ἀληθείας», (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1900, εἰς φύλλ.), ἔτει ΚΦ, ἀριθμ. 7, σελ. 70.— τὸ δεύτερον δὲ ὑπὸ Const. Georg. Mano *Documente din secolele al XVI-XIX privitoare la familia Mano*, (Bucuresti, 1907, in 4°), p. 42-44. Ἀναδημοσιεύων τὸ γράμμα ἐπειράθην νὰ συμπληρώσω αὐτὸ κατὰ τὸ δυνατόν.

ἀσλάνια κατ' ἔτος πρὸς ἕτερον δεύτερον βοηθόν, τὸν δυνάμενον νὰ διδάσκη τὰ τῆς κυκλοπαιδείας μαθήματα τοῖς μαθητάς, εἴτε τὸν δσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις κῦρ. . . . ., ἱκανὸν ὑπάρχοντα πρὸς τὴν τοιαύτην εἰσήγησιν, εἴτε ἄλλον, ὃν ἂν ἐθελήσῃ λαμβάνειν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ ὁ διδάσκαλος κῦρ Γαβριήλ, ὅπως διαμεριζομένου τοῦ κόπου ἐλευθερώτερον ἐκτελεῖται καὶ ἐντελέστερον τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας καὶ ἡ προκοπὴ τῶν μαθητῶν πληρεστέρα γένηται· ἥτις διὰ ταξίς τοῦ ἄρχοντος ἐζητήθη προσεπικυρωθῆναι καὶ παρ' ἡμῶν πατριαρχικῶ καὶ συνοδικῶ γράμματι. Τούτου χάριν γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς <μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν>, ἵνα τὸ διορισθὲν αὐτὸ καὶ διαταχθὲν ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος κυρίτζη Μανωλάκη καὶ ἐξουσιαστοῦ τοῦ αὐτοῦ φροντιστηρίου περὶ τοῦ σιτηρεσίου τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ ὃν αὐτὸς ἐκλέξεται βοηθοῦ, ἔχη τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἀμεταθέτως καὶ ἀπαρράλλακτως, μηδενοὶς τοῦ λοιποῦ ἔχοντος ἀδειαν διασεῖσαι αὐτὸ κἂν μικρόν. Ἄλλ' ὁ μὲν διδάσκαλος κῦρ Γαβριήλ λαμβάνη σῶφον καὶ ἀνελλιπέως τὸ ἐτήσιον αὐτοῦ, ἤγουν τὰ . . . . ἀσλάνια, ὁ δὲ μετ' αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ βοηθὸς προσκαλούμενος λαμβάνη ἐξ ὅσων τὰ ἀνά εἴκοσιν ἀσλάνια κατ' ἔτος, χωρὶς τινος λογοπραγίας καὶ προφάσεως. Ὅς δ' ἂν κακοδούλως κινούμενος διανοηθῇ ἔργῳ ἢ λόγῳ ἀντειπεῖν ἢ ἀντιπράξασθαι τῇ περὶ τοῦ σιτηρεσίου τούτου διατάξει τοῦ ἄρχοντος καὶ σκάνδαλον προξενήσῃ ὅποιονοῦν, ἀφωρισμένος <εἴη καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος>. Οὕτω γενέσθω καὶ μὴ ἄλλως, ἐξ ἀποφάσεως. †

<† Παρθένιος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. †>

8.

(Αὐτόγραφος (1) ἐπιστολή).

Τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ κύριῳ κύριῳ λεονάρδῳ Γαβριήλ ἱεροδιάκονος, ὑγιαίνειν:

(1) Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ὡς καὶ τὴν ἐπομένην, μνημονεύει ὁ Curzio Mazzi ἐνθ' ἀνωτέρω p. 109. Αἱ ἐπιστολαὶ δημοσιεύονται ἐνθάδε τὸ πρῶτον ἐκ φωτογραφικῶν ἀντιγράφων τηρουμένης τῆς ὀρθογραφίας καὶ τῆς στίξεως τῶν πρωτοτύπων.

ἴνάμεσα εἰς ταῖς μεγάλαις καὶ πολλαῖς εὐεργεσίαις, καὶ χάρι-
 τες ὅπου ἡ μακροθυμία τῆς σοφωτάτης σου ψυχῆς δίδει πλουσίως
 καὶ χαρίζεται τῆς πατρίδος αὐτῆς, καὶ τροφῆς εἰς καιρὸν χρείας
 μᾶλλον εἴθελε λογισθῆ καὶ τούτῃ περισσοτέρως, ἀνισῶς λέγω καὶ
 εἴθελε δεξιωθῆ, καὶ νὰ περιποιηθῆ καὶ τὸ αἷμα τῆς συγγενείας αὐτῆς·
 ἐπειδὴ καὶ ἀπο τὸ αἷμα, ἤγουν ἀπὸ τὸ γένος τῶν προσωφάδων, ἀπὸ
 τὸ σπέρμα τοῦ μακαρίτου παντολέοντος καταγόμενος ὁ δούλος τῆς
 μεγαλοπρεπείας σου, υἱὸς ὢν τοῦ ἀντωνίου τοῦ ταπεινοῦ προσκυνη-
 τοῦ αὐτῆς· μετὰ μὲν ἄλλο θάρρος προστρέχω ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰς πτέρι-
 γας αὐτῆς· κρατῶντας ὡσάν ἕνα μὲν καὶ νικητικὸν ἄρμα. τὴν μα-
 κροθυμίαν αὐτῆς καὶ ὡσάν ἕνα θώρακα ἀχιλλέως τῆς συγγενείας τὸ
 μόνιμον· γιατί ὡσάν ἕνας ἥλιος ἐπαληθείας διαυγέστατος ὅπου φω-
 τίξει με ταῖς καθαραῖς αὐτοῦ καὶ ζυφογόναῖς λάμπαις ἐφάνηκεν, καὶ
 φαίνεται πάντοτε εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν ἡ μακροθυμία τῆς εὐσπλα-
 χνίας σου· διότι καὶ μετὰ λόγῳ καὶ μετὰ ἔργῳ καὶ χρήμασιν αὐτῆς βοη-
 θᾶς, καθὼς πάλαι εἰς τὸ φροντιστήριον τῶν ἀγίων καὶ ἱαματικῶν
 ἀναργύρων, ὅθεν καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς δούλος καὶ προσκυνητῆς αὐ-
 τῆς, δέομαι νυκτὸς καὶ ἡμέρας κυρίου τοῦ Θεοῦ νὰ τὴν διαφυλάττει
 ὑγιᾶ καὶ μακρόβιον· εἰς καύχημα τοῦ κόσμου, καὶ ἐμοῦ παραμύθιον·
 λοιπὸν σπλαγχνίσθητι καὶ εἰς ἐμὲ τὸν δεόμενον εὐσπλαχε· ὁ ὅποιος
 ἀγαπήσας παιδιόθεν τὸν μοναδικὸν βίον οὕτως αὐτὸν ἐνδύθη· φο-
 ρῶντας κατὰ τὸ τοῦ λόγου λόγιον τὸν ελαφρὸν τοῦ κυρίου ζυγόν·
 ὅμως καὶ ἕως τῶρα εὐρίσκομαι καὶ μετὰ τὸν βαθμὸν ὅπου κατανόμον
 ἔλαβον τὸν ἐκκλησιαστικόν· ἤγουν ἀνήλθον εἰς τὸν τῆς ἱερωδιακο-
 νίας βαθμὸν· καὶ Θεοῦ βοηθοῦντος, ὡς δύναμαι τὴν πᾶσαν μου ζωὴν
 δαπανᾶ εἰς μελέτας τῶν θείων γραφῶν, εἰς φροντιστήρια, καὶ εἰς τά-
 ξαις ἐκκλησιαστικαῖς· ὅμως δὲ μὴ ἔχοντας τὰ ἐπιτήδεια καὶ ἀναγ-
 καῖα προσπίπτω εἰς τὸ ἔλεος τῆς μακροθυμίας σου κραυγάζωντας πρὸς
 αὐτήν· εἰ μὲν εὐδοκεῖ δεχθῆναι μετὰ νὰ ἔλθω σωματικῶς πρὸς αὐτήν·
 καὶ νὰ ἀπολαμβάνω ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πίπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέ-
 ζης τῆς σοφίας σου, πολλὰ περισπούδαστον εἶναι εἰς ἐμὲ· γιατί ἔχω
 πολλὴν ἔφεσιν καὶ μεγάλην ἀγάπην εἰς αὐτήν, ὡς τοὺς αὐτοὺς θεί-
 ουσ τόπους· εἰ δέ, διὰ ἄλλης ὁδοῦ ἅς με κυβερνήσει, καὶ κύριος ὁ
 Θεὸς νὰ διαφυλάττει αὐτήν ἐρρωμένην, εἰς ἐτῶν πολλῶν περιόδους·
 ἀμήν· ἔτει κοσμοσωτηρίῳ ἀχνη· αὐγούστῳ ιη'.

ὁ τῆς σῆς λογιώτητος γνησιώτατος δοῦλος: καὶ ἐν ἱεροδιακόνους ἐλάχιστος.

Γαβριὴλ προσωπᾶς:

9.

(Αὐτόγραφος ἐπιστολή).

Τῷ σοφωτάτῳ, καὶ λογιωτάτῳ; καὶ ἐν θεολόγοις περιδοήτῳ, κύριῳ κύριῳ λεωνάρδῳ, γαβριὴλ ἱεροδιάκονος εὖ πράττειν.

Πάλιν δι' ἰκεσίας βαδίζειν τὸν νοῦν καὶ τὰς χεῖρας ἐκίνησα: πάλιν θύροκρουστειν καὶ βοᾶν πόθος, καὶ χρεῖα βιάζει με· καὶ γὰρ βραχεῖα με κύματος καταβαπτίζει σοφώτατε ἐπανάστασις: οὐπω γὰρ πάντως εἰς τὸν τῆς σωτηρίας εὐδίων λιμένα κατέφυγον· οὐπω τὰς τελευταίας τε καὶ σωτηρίου ἀγκύρας τῇ θαλάσῃ προσέριψα: ἀλλ' ἤδη μετ' ἐνδείας τε καὶ νηστείας ναυαγῶ, καὶ συνθλίβομαι οὐδηλαδὴ βρωμάτων, καὶ μέθης, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τοῦ ἔλθειν πρὸς ὑμᾶς, τοῦ ἀκοῦσαι λόγους, καὶ παραγγέλματα ἄριστα· ὅθεν εἰκὸς καὶ πάλιν καὶ μετὰ τοῦ προφήτου δαυὶδ ἐκβοᾶν, τίς δώσει μοι πτέρυγας ὥσει περιστερᾶς; καὶ πετασθήσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ τὸν πόθον ὃν ἔχω ἐφ' ὑμῖν ἀναπαῦσαι, καὶ τὰ λυπηρὰ τῆς ψυχῆς διηγῆσασθαι, καὶ δι' ὑμῶν εὐρέσθαι τινα παραμυθίαν τῶν θλίψεων· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ λόγος ἀσθενεστέρως πέφυκε τοῖς νοουμένοις διανοεῖν· καὶ γράμμα πρὸς ὑμᾶς (βοηδρωμιῶνος μεσοῦντος) παρ' ἡμῶν ἀφίκετο· παρακαλὸν μὴ παροφθῆναι ἡμᾶς ἐν καιρῷ τιοῦτότῳ· λόγου τε δὲ καὶ ἀμοιβῆς οὔτε ἐπέτυχε· τούτου ἕνεκεν καὶ ταύτην ἀπέστειλα παρακαλέσαι ὑμῶν τὴν μακροθυμίαν, καὶ δυσωπῆσαι πᾶσι τοῖς ὑπερ πατρίδος καμάτοις, καὶ τὸν παρόντα ἐπιθῆναι, κάμου τε τὸν πόθον τῆς ἐλεύσεως ἀναπαῦσαι· καὶ τῇ συγγενείᾳ ὑμῶν τὴν περιδοήτον φιλοφροσύνην σου ἐπιδειξαι, δόντας ἡμῖν εἰ ἄρα καταξιωθείμεν ἔλθειν σωματικῶς ἐφ' ὑμᾶς· καὶ οἶά τις ἄλλη χαναναία, οὐκ ἐκ τῶν τύρου ὀρίων τε καὶ σιδῶνος, ἀλλ' ἐκ τῆς πατρίδος ὑμῶν καὶ τροφοῦ, ἀπὸ τῶν ψυχίων ἐσθλείν τῶν ἀπο τῆς τραπέζης πίπτόντων τῆς φιλοξενίας σου· οὐ εἰ καταξιωθείμεν ἐπιτύχειν, οἶδα ὅτι μεγάλην παρρησίαν πρὸς τὸν θεὸν κτήσεσθε· καὶ τῇ συγγενείᾳ ὑμῶν μεγίστην εὐεργεσίαν κατα-

θήσθε· άλλα παρακαλούμεν καὶ πάλιν καὶ πολλάκις, πάντα ὄκνον ὑπερθεμένους ἐπιδεῖν ἐφ' ἡμᾶς. Ἔρρωσο· ἀπὸ χρίου· ἐν ἔτει κοσμοσωτηρίῳ ἀγνῆ' ἀνθεστηριῶνος ἐβδόμη ἰσταμένου.

ὁ τῆς σῆς λογιότητος γνησιώτατος δοῦλος· καὶ ἐνιεροδιακόνους ἐλάχιστος.

Γαβριὴλ ἱεροδιάκονος ὁ προσωπᾶς :

Ἐκ Σύρου ἔτει 1916.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Γ. ΖΕΡΑΝΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000051011

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ